

**ҚАРАҒАНДЫ ОБЛЫСЫ
БІЛІМ БАСҚАРМАСЫНЫҢ
ТЕМІРТАУ ҚАЛАСЫ БІЛІМ БӨЛІМІНІҢ
«БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ АТЫНДАҒЫ
МЕКТЕП-ЛИЦЕЙ» КММ**

«БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ – ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ АҢЫЗЫ»

ЭССЕ ЖИНАҒЫ

ТЕМІРТАУ 2021

ӘОК (УДК) 37.06
КБК (ББК) 74.200.51
Бау29

Редакциялық алқа:

Б.А.Калмаганбетова, «Бауыржан Момышұлы атындағы мектеп-лицейі» КММ директоры

А.З.Оспанова, «Бауыржан Момышұлы атындағы мектеп-лицейі» КММ директорының оқу жөніндегі меңгерушісі

С.И.Филатова, «Бауыржан Момышұлы атындағы мектеп-лицейі» КММ орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, Ғылыми-Әдістемелік Кеңесінің хатшысы

«Бауыржан Момышұлы – қазақ халқының аңызы» атты қалалық эссе байқауының материалдар жинағы. –Теміртау, 2021ж. - 72 бет

Байқау Теміртау қаласы білім бөлімінің қолдауымен Бауыржан Момышұлы атындағы мектеп-лицейімен 2021 жылғы 13 желтоқсанында өткізілді.

Жинаққа Бауыржан Момышұлының туған күніне арналған, жас ұрпақтың бойында рухани-адамгершілікті тәрбиелеу мен өз халқына деген патриоттық сезімін қалыптастыру мақсатында ұйымдастырылған «Бауыржан Момышұлы - қазақ халқының аңызы» атты қалалық эссе байқауында Теміртау қаласының білім беру ұйымдарының 8-11 сынып оқушыларының іріктелген үздік жұмыстары кіреді.

Жинаққа материалдар келесі бағыттар бойынша еңгізілді:

- «Бауыржан Момышұлы – қазақ халқының белгілі жазушысы»;
- «Бауыржан Момышұлы – аты аңызға айналған батыр-панфиловшы»;
- «Бауыржан Момышұлының отбасылық құндылықтары»;
- «Бауыржан Момышұлы – қазақ халқының аңызы».

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ — ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ АҢЫЗЫ

**БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ -
ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ
БЕЛГІЛІ ЖАЗУШЫСЫ**

ҚАҺАРМАН ҚАЛАМГЕР

*Медеу Абдрахманов
«Бауыржан Момышұлы атындағы
мектеп-лицейі» КММ
9 сынып*

Бауыржан Момышұлы тек қана стратег әскери қолбасшы емес, кемеңгер жазушы, дарынды ақын, ойшыл, ұлы даланың уызын тойып ішкен ұлы перзенті.

Оның ақындық қабілетін бірінші ұстазы таныған. Әдебиет пәнінен тіл-ұстарту сабағында алғаш қабілетін байқап «сенен ақындықтың иісі шығады» деп айтқан екен...

Бауыржан атамыз әңгіме, повестермен қатар өлең, толғаулар да жазған. Алғашқы кітабы «Офицер күнделігі» деген атпен жарық көрді. «Ескертпе» өлеңінде:

Найзадан қол босаса қалам алдым,
Толғанып оқиғаны көп ойландым.
Тырмысып әл келгенше көргенімді,
Жалтақтамай, именбей ашық жаздым.

Отырсам көп ойланып күнім жақын,
Әр адам біле бермес сөздің парқын.
Ұрпаққа арнап істелген адал еңбек,
Ақ ниетпен ұсындым саған, халқым.

Жазушы болмаған соң менің затым,
Көркемді, жұмыр емес жазған хатым.
Салмақтайтын саналы ер табылса,
Атаусыз неге қалсын менің атым.-деп, жырлайды.

Осы өлең жолдарынан-ақ өршіл, терең ойлы ақын екені көрініп тұрса да, ол өзін жазушы, ақын емеспін дейді.

Бауыржан атамызды ғалымдар соғыс туралы әңгіме-лекция өткізуге Алматыға шақыртып, кездесу ұйымдастырады. Бұл 1945-жылдың 16-қаңтарында оқылған лекция еді. Екі күн бойы лекция оқығанда батыр бір ретте қағазға қарамаған. Ақын, жазушылармен ғалымдар Бауыржан атамыздың есте сақтау қабілетімен жадысына таңқалған. Кейін осы лекция «Соғыс психологиясы» деген атпен кітап болып шықты.

Бауыржан Момышұлының өміріндегі ерекше кезең Мәскеу түбіндегі шайқас болды. Батальон командирі, аға лейтенант Бауыржан Момышұлы сарбаздармен қақаған қыста Мәскеу түбінің омбы қарына малтыға жүріп, бес рет қоршауды жарып шығып, жалпы саны 27 рет қол бастап ұрысқа кіріп, соғыс

тарихында болмаған тактикалық маневрлер жасап, әскери өнерге жаңалық енгізген. Командир Момышұлы жетік стратег, асқан тактик, психолог еді.

«Б.Момышұлы басқарған батальон түгелдей жау қолынан қаза тауып, жойылып кетті» деген лақапты естіген солдаттар түгелдей аман оралған жауынгерлерді зор қуанышпен қарсы алды. Бауыржан бастаған батальон жауынгерлерін көргенде И.В.Панфилов қуанғаннан көзіне жас алады. Иван Васильевич көптен көрмеген бауырын кездестіргендей Бауыржанды қаусыра құшақтай алып, бетінен сүйіп: «Жарайсың, сұңқарым!» деп арқасынан қағады. Өмірінің маңызды кездерін қағаз бетіне түсірген Баукеңнің бұл күнделігі «Москва түбіндегі шайқас» деген атпен кітап болып басылды.

Соғыс аяқталғаннан кейін мамыражай тірлікте Баукең әкесіндей болған генерал И.В. Панфиловқа «Генерал Панфилов» кітабын ескерткіш етіп қалдырды.

Мәскеулік «Знамя» журналының тілшілері Фидель Кастродан:

-Совет Одағынан қандай батырларды білесіз?

-Бауыржан Момышұлы.

-Қалай?! Сапта жүрген кісі ме?!

-Әлбетте. Қазір Қазақстанда Әдебиет Майданы деп аталатын салада қызмет етеді. Момышұлының еңбектері біздің әскери училищелерде оқытылады. Мысалы, қоршауды бұзып шығу тактикасына байланысты «Бауыржан спиралі» деген бар...

1963 жылы қырықүйек айында Момышұлын мәртебелі мейман ретінде Кубаға қонаққа шақырады.

Бұл сапардан кейін атамыз «Куба әсерлері» кітабын жазады.

1976 жылы Ахметов Энгельс ақсақалдың шақыруымен Өзбекстан Республикасы Бұхара облысы Тамды ауданына қонаққа барады.

Тауелібай халқының әр үйдің жанына тігілген отауларымен жас келіндердің қайын жұртының үлкен-кішісінің атын атамайтынын, сәлем әдебінің салт-дәстүрдің бұлжымаған түрін көріп: «Мен Тамдыда қазақ халқының салт-дәстүрінің қаймағы бұзылмаған аралын көрдім»-деп, баға беріп, кейін

Республикалық газеттерде «Тамды сапары» деген атпен жарық көрді.

Бауыржан Момышұлының қанатты сөздері.

1. Өзінің ұлтын сыйламаған-ұлтын мақтаныш тұта алмайды, ол-сөз жоқ. арамза, тексіз әрі қаңғыбас.

2. Опасызда отан жоқ.

Отанда опасызға орын жоқ.

3. Тәртіпке бас иген құл болмайды!

4. Отан үшін отқа түс күймейсің.

5. Ептілік пен ерлік - Ерге тән қасиет.

6. Тәрбиелі тәртіптің құлы,

Тәртіпті - елдің құлы.

Шығармалары: «Ұшқан ұя», «Москва үшін шайқас», «Жауынгердің тұлғасы», «Майдан», «Майдандағы кездесулер», «Генерал Панфилов», «Төлеген Тоқтаров», «Куба әсерлері», «Адам қайраты», «Елбасына күн туса».

Бауыржан атамыз қазақтың нағыз серісі, сегіз қырлы бір сырлы азаматы. Ол кісі бейнелеу өнерінің де мықты маманы болған. Жиырмаға жуық портреттері мен суреттері бар.

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ – МАЙДАНГЕР ЖАЗУШЫ

*Абдулла Ерасыл
«Бауыржан Момышұлы атындағы
мектеп-лицейі» КММ
9 сынып*

«Сыр айтам, саған халқым, ұға білсең,
Дайынмын от пен суға маған сенсең!»
Бауыржан Момышұлы

Қазақ тарихында батыр да, қолбасшы да, қаламгер де аз болған жоқ. Бірақ Бауыржан Момышұлын төрткүл дүние халқы түгел таныды. Қазақтың қаһарман ұлы Бауыржан Момышұлының ерлік пен өрліктен өрілген жазушылығы жайлы сөз еткенді жөн көрдім. Бауыржан Момышұлы - қазақтың кешегі от тілді, орақ ауызды, әрі ақын, әрі батыр тұлғасы. XX ғасырдың басындағы ұлттық рухтың айқын көрінісі. Ол жалаң төс батыр ғана емес, қасына қару мен қаламды қатар ұстаған ұлттық мүддесін қаймықпай қорғап, батыл айта білген ұлттың үніне айналды.

«Қалай деген де Бауыржан Момышұлының ел ұғымында толымды, жинақы, тұтас бейнесі қалыптасқан. Бұл – соғыс қаһарманы ғана емес, соны – мен бірге жарқын да жалқы, қайта тумас азаматтың бейнесі. Оған енді жазушы Момышұлы деген атақты қосқанда алуан қырлы алып тұлғаның өзі шыға келер еді» – деді жазушы Тахауи Ахтанов

Бауыржан Момышұлы қазақ әскери әдебиетінің негізін салушы. Тәуелсіз мемлекет болуды және оны қорғайтын азаматтардың рухты етіп тәрбиелейтін әдебиет жазды. Өз естеліктерінде: «Отан үшін отқа түс күймейсің», «Опасызда Отан жоқ», «Өз ұлттын сыйламау оны мақтаныш етпеу» – сатқындықтың белгісі. «Қайратына әдісінді жолдас ет, әдісін ақылынды жолдас ет», «Өмір үшін өлгенше күрес», «Намысты нанға сатпа», «Сын – ерді шыңдайды, Қорқақты қинайды», «Сабырлық алдында дұшпан сасады, Сабырсыздан береке қашады», «Ежелден ел тілегі – ер тілегі, Адал ұл ер боп туса – ер тірегі», – деген асыл сөздері патриоттық идеялардың жиынтығы іспетті. Әскери әдебиет – патриотизмнің мәйегі. Баланы жасынан тәрбиелейтін, өнегелі өмірге бейімдейтін «Ұшқан ұя», «Москва үшін шайқас», «Жауынгердің тұлғасы»,

«Майдан», т.б. Тағылымы мол, ұлттық – патриоттық тәрбиені қайнар көзі болатын осы кітаптарын біз бойтұмарымыздай тағып, көзіміздің қарашығындай сақтап, өмірлік ұстанымымызға айналдырдық.

Шіркін, поэзия!

Саған жанымды қиғым келеді.

Өлеңді өлең етіп ұшырып,

Қанатынан сүйгім келеді...

Бауыржан Момышұлын өзгелерден даралап тұрған айрықша қасиеті – оның қалам мен қаруды қатар ұстауы, қай кезде де ұлт мүддесін қаймықпай қорғауы. 1943 жылы ажалмен арпалысып жүріп, Қазақстан басшыларына қазақ тілінің мүшкіл жағдайын баяндап қан майданнан хат жолдайды. «Соғыста жүріп жазған отыз жеті дәптер күнделігінің үшеуі жоғалғанда үш бауырымның айырылғандай күй кештім – дейді, жазушы. Кітабы әлемге тараған жазушы, ақын шығармалары орыс және қазақ тілінде жазылған. Бірінші кітабы Ресейдегі «Калини» баспасынан «История одной ночи» деген атпен 1954 жылы жарық көрген.

Әкем туралы үш кітап жаздым, өзім: «Әліде әкемді толық тани алмаппын», - деген жазушының ұлы Бақытжан. «Бауыржан Момышұлы – ХХІ ғасыр көгінде» дейді келер ұрпаққа сенім артып.

Әзілхан Нұршайықовтың «Ақиқат пен Аңызына арқау болған батырдың ғибратты ғұмыры кейінгіге үлгі. Алты Алаштың шын мәніндегі айбыны бола білген майдангер жазушы жәйлі әлі талай естеліктер айтылып, небір ғажап сырлар шертілері анық. Заманының заңғар жазушысы, тектілікті, тегеуірінді, тебіріністі тұлға – Бауыржан Момышұлы Алаш арыстарының жалғасы. Ақынның өсиет сөзін санамызда сақтап, қасиеттей қадірлеп, Батыр бабамызға қарап, бой түзеу біз бен сізге парыз!

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ - ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ БЕЛГІЛІ ЖАЗУШЫСЫ

Батырқызы Ақмарал

«№29 ЖББМ» КММ

II сынып

Бауыржан Момышұлы-Кеңес одағы кезеңінің белгілі тұлғасы. Отты жылдарды, алапат шайқасты суреттеген, әскери прозаның негізін салған, қазақ халқының ұлы жазушысы. Өз кезеңінің ұлы тарих сахнасынан ойып орын алған батыр, панфиловшысы. Адамзаттың ерлік пен өрлік бейнесі болған, елінің саналылық жағынан қалыптасуына үлес қосқан, сұрапыл соғысты сөзбен суреттеген, азапты жылдардағы қиыншылықтарды көрсету арқылы оқырманға ұлтты кезеңдегі ұдың бейнесін ашып көрсете алған. Осы ерекшелігімен

дараланып, белгілі жазушы атанып, атақ даңқы шатарапқа жайылып, шығармалары халық жүрегінен орын тапты.

Жазушының әскери прозаның негізін салушы атануының да үлкен себебі бар екені мәлім. Оның мәні өзі соғысты көзбен көргендіктен, Отан үшін соғыста ерлік еткендер қатарында болып, сол уақыттағы оқиғаларды өзінің басынан кешіргендіктен болар, оқырманға да көркем жеткізе алды деп ойлаймын. Шыңдыққа негізделіп жазылған шығармалар міндетті түрде елдің түйсігіне жетіп, оқырман өзі де сол оқиғаның арасында болғандай, сұрапыл кезенді сезінеді. Менің ойымша, мұндай қасиеті бар жазушылар өте сирек кездеседі және бұл қасиет Бауыржан атаны өзге жазушылардан даралап тұр.

Жазушының шығармалары өміршендігімен ерекшеленеді. Әскери психология, әскери тактика терең зерттелген шығармалары көптеп кездеседі. Қанмен жазылған кітабы осы әскери өнерді суреттеп, сол соғыста құрбан болған жауынгерлердің рухын, жанқиярлық ерлігін көрсетеді. «Жауынгердің тұлғасы», «Генерал Панфилов», «Майдан» сияқты еңбектері де осы тақырыпта жазылған шығармаларға жатады.

Бауыржан Момышұлы тек шығармалар ғана емес, нақыл сөздер мен мақал мәтелдерімен де әдебиет саласына үлкен үлес қосқан. Бауыржанның нақыл сөздері Отанға, ел-жұртына арналып жазылған. Өз нақыл сөздерінде Отанға қызмет етуге шын берілген жан екендігі байқалады. «Ел дегенде еміреніп, жұрт дегенде жүгініп» қызмет еткін деген Бауыржан Момышұлының сөзінен жұрт алдындағы борышын өтеуді бәрінен жоғары қоятынын, халқына да соны дәріптейтінін көрсек болады. Қаһарман жазушы өз нақыл сөздерінде ерлік, батырлық сияқты жақсы қасиеттерді дәріптеп, адам бойындағы сабырсыздық, қорқақтық, жалған сөйлеу сияқты жаман қасиеттерді сынға алып жазған. «Сабырлық алдында дұшпан сасады, сабырсыздан береке қашады», «Өтіріктің балын жалап тірі жүргенше, шыңдықтың уын ішіп өлген артық» - деген сөздерден жақсы мен жаманның ара жігін ажырата білу керектігін, айналасындағы елім үшін деп жүрген жауынгерлерден тек өр мінезділікті көргісі келгенін аңғарамыз. Ешбір жаудан сескенбейтін, жүрегінің түгі бар Бауыржан атамның ұлылығын осыдан ақ білсек болады. Осындай дара тұлғаның еңбегі ескерусіз қалмақ емес. Болашақта да, дара тұлғаның даналығын ұрпағы өнеге етіп, шығармалары көп оқырманның жүрегін тебіренгізіп, халық жадында мәңгі сақталатыны анық.

Тоқсан ауыз сөздің, тобықтай түйіні, бүгінгі жастардың міндеті ұлы тұлғаның ұлылығын ұлықтап, бұрынғы бабаларымыздың ерлігінен өнеге алып, болашаққа сол рухпен нық қадам басу болмақ. Біз сияқты саналы, білімді жастар тұрғанда қазақ халқының белгілі жазушысының есімі ешқашан ұмытылмайды, керісінше жылдан жылға жаңғырады деп сенемін.

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ-ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ БЕЛГІЛІ ЖАЗУШЫСЫ

Барат Гаухар
«№10 ЖББМ» КММ
8 сынып

Бауыржан Момышұлы- алты жасар бүлдіршіннен алпыс жасар қартқа да белгілі соғыс ардагері, қайсар мінезді жауынгер, елің, жерің қорғанан қас батыр. Бауыржан Момышұлы тек қана шебер әскери қолбасшы емес әрі ел ықыласына бөленген керемет жазушы. Оның шығармашылығы халықтың арасында өте танымал. Соғысқа қатысқандықтан, жазушының көп шығармалары соғыс жайында. Жазушы шығармасынан оның патриот, батыл, мейірімді мінезді екенін байқауға болады. Бауыржан Момышұлының туындылары жүректен шығып, жүрекке жетіп, бойды алып, іште дүлей сезімді оятады.

1974 жылы жарық көрген «Ұшқан ұя» кітабы менің сүйікті кітабым десем, артық айтпаспын. Көрнекті жазушы бұл кітапта өзінің балалық шағын, отбасын, ауылындағы қайнап жатқан тіршілікті, нағыз қазақи өмірді, халқымыздың салт-дәстүрін асқан шеберлікпен сипаттаған. Сондықтан, оқу барысында бірде күліп, бірде жылап та алғаным рас. Туындыда кішкентай кезімде атам мен апам айтып отыратын өлеңді, оқыған аңыз-әңгімелерімді көргенде жүрегім осы кітапқа ерекше жылу бөлген болатын.

Бұл шығарма өте әдемі жазылғанымен, оны түсіну оңай. Себебі бұл ауылда өсіп келе жатқан қазақтың баласының балалық шағы туралы. Анасынан ерте айырылған Бауыржан әжесінің құшағына, ыстық мейіріміне бөленіп, құлағына сәби кезінен ертегілер мен бесік жырын сіңіріп өскенін байқауға болады. Енді ес біле бастаса да бала Бауыржан ширақ, ақылды болған. Әкесі Момыш ел арасында зор беделге ие кісі болғандықтан, Бауыржан зиялы жастар мен дана ақсақалдар ортасында жүретін. Кітап отбасылық құндылықтар мен тәлім-тәрбиелік мәнге ие. Жазушы өзінің бастан кешкенін айтса да біз оқу барысында тәрбие алдық. Мысалы, Бауыржанның көкесі Момынкұлдың нағашысы Серкебайдың, Аққұл ақсақалдың, Айша әпкесінің ұрысуына қарамастан, әдепсіздік танытпай, құрметтегенің ерекше айтсақ болады. Және де әкесі Момыштың сабырлы, нағыз қазаққа сай мінезі қазіргі өсіп келе жатқан жастарға үлкен тәлім деп ойлаймын.

Жалпы, Бауыржан Момышұлы еліміздің мәдениетіне, әдебиетіне үлкен үлесін қосты. Оның шығармалары бізге тәрбие, бұрынғы қазақ халқының өмірінен, соғыс жылдарынан, майдан алаңынан мәлімет береді. Бауыржан Момышұлының шығармаларынан оқырман жүрегі ең маңызды мінез отан сүйгіштік сезімге толады. Бұның бәрі жазушының бастан өткенің оқырман жүрегіне жеткізер қасиетімен ерекше бағаланды.

Бауыржан Момышұлы тарихта үлкен із қалдырғаны сөзсіз. Оның ерлігі, қалдырған мұрасы сан мың ғасырлар бойы сақталуға міндетті. Өйткені, Бауыржан атамыз біздегі отан сүйгіштік мінезіміздің кірпішін қалайды. «Патриотизм дегеніміз – әке-шешенді құрметтей білуің, ауыл-аймағыңды ардақтай білуің, өз ұлтыңды сүюің, ана тіліңді ардақтауың, өз халқыңның өткен жолы мен тарихын құрметтеп, оған тіл тигізбеуің мен өз Отаныңды жаудан қорғауың», - деп айтқан болатын халқымыздың қаһарманы. Осыдан, біз Бауыржан Момышұлың біздің заманымыздағы жастарға өте жақсы үлгі, керемет нұсқаушы дегеніміз өте орынды.

БАУЫРЖАН МОМЫШУЛЫ - ИЗВЕСТНЫЙ ПИСАТЕЛЬ КАЗАХСКОГО НАРОДА

*Галина Милана
ученица 9 класса
КГУ «Школа-лицей
имени Бауыржана Момышулы»*

Джигиту мало знать и семь ремесел.
Пословица

Есть люди, которые будто рождены сделать то, что другим повторить не дано - пожертвовать своей жизнью ради благородного дела. Они нестигаемы, смелы, талантливы во всем, за что берутся, им приходится спасать чужие жизни, бороться с недоброжелателями, отстаивать своё честное имя. Их именами называют города и улицы, сыновей и внуков, к их памятникам никогда «не зарастёт народная тропа», они проживают героическую жизнь, которая становится основой книг, фильмов, народных преданий. Именно таким человеком был знаменитый писатель, участник Второй мировой войны, патриот и гражданин своей страны Бауыржан Момышулы.

Имя этой значимой для казахского народа личности произносят с особой любовью и уважением. Герой Советского союза, обладатель почётного звания «Халық қаһарманы», батыр, прославивший своей храбростью родную землю, писатель, рассказавший миру о самоотверженности и мужестве солдата-воина, был, есть и остаётся в людских сердцах, памяти поколений. Легким ли был путь народного героя Казахстана, писателя, поэта? Каких масштабов его литературное наследие?

Б. Момышулы удивительным образом вошел в литературу. Вначале он стал литературным персонажем документальной повести «Волоколамское шоссе» А. Бека, а затем уже известным писателем. Талантливый человек талантлив во всем. Такому яркому и опытному человеку, интересной личности, выдающемуся стратегу, военному командиру, полковнику было что сказать

следующим поколениям. «Этот казах свободно владел богатством русской речи. Даже в минуты волнения он не коверкал слов и оборотов. Слова текли быстрее, когда он разговаривал по-казахски», - подмечал Александр Бек.

Военная проза навеяна личными переживаниями и воспоминаниями Бауыржана Момышулы. Он писал о том, что видел и испытал на войне, что потрясло, осталось в памяти навсегда. Помогали ему в работе тридцать восемь тетрадей-дневников о ходе боевых действий, о мыслях солдат, о рассуждениях офицеров. Обладая пронзительным умом, правдивостью характера, в книге «Психология войны» раскрыл психологию солдат, военачальников, поделился мыслями о тактике и стратегии военного дела. Его короткие, как автоматная очередь, высказывания стали афоризмами: «Я предпочитаю смерть, которая важнее безнравственной славы»; «Война - частное и временное, но самое критическое явление в жизни человека». Автор клеймит позором трусость, подхалимство, предательство, а отвагу, честность, справедливость превозносит до самых высоких проявлений человеческой природы.

Трагизмом и верой в силу человека, его светлое будущее пропитана легендарная повесть Б. Момышулы «За нами Москва». Произведение посвящено боевым подвигам двадцати восьми панфиловцев, защищавших Москву осенью 1941 года. В катастрофической ситуации, на подступах противника к Москве, Момышулы был назначен командиром стрелкового полка. Бойцы-артиллеристы не пропустили врага в столицу, на три дня задержали фашистов на московском рубеже. Умелое командование старшего лейтенанта Бауыржана Момышулы позволило вести упорный бой, сохранить батальон и вывести его из окружения. В книге писатель не придумал события, не выдумал героев, не приукрасил героизм людей. Он рассказал о том, что происходило или на его глазах, или с ним самим. На страницах отражена горькая и скорбная правда жизни человека, безусловно верящего в победу: «Глубокие сугробы, как путы, сковывали наши ноги, мы утопали в снегу, но гнали и гнали убегающего противника. Мы были преследующие, а не беглецы, и это придавало нам силы».

Момышулы писал не только о войне. Повесть «Наша семья» рассказывает об истории родного народа, его национальных обычаях, дорогих сердцу людях и о жизни, наполненной разными событиями, самого автора. Писатель вспоминает наивное и чистое детство, описывает непростой характер и мудрость бабушки, уроки отца: «Никто из моих более поздних наставников не учил меня тому, чему научили бабушка, отец и старейшие из наших сородичей. Нет, я не преувеличиваю». Документальность историй, правдивость, искренность повествования покоряют читателя. Сборник повестей и рассказов «Наша семья» был удостоен Государственной премии Казахской ССР в 1976 году.

Стихотворения Бауыржана Момышулы больше напоминают стиль Маяковского. В каждом слове глубочайший смысл: «Если бы ты был бы беркутом - не взял бы лису».

Трудным, драматичным, но героическим был путь писателя Бауыржана Момышулы. Он любил жизнь, и жизнь была щедра к нему. «Жизнь Момышулы лишний раз доказывает, что он был настоящим человеком из плоти и крови», - отмечал режиссер документального кино «Легендарный Бауыржан» Калила Умаров. Закаленный военной дисциплиной, он обладал тонкой творческой натурой. Его произведения автобиографичны, исторически достоверны, познавательны - в назидание потомкам. И нам, молодому поколению, необходимо изучать творчество легендарной личности, следовать заветам человечности и благородства.

БАУЫРЖАН МОМЫШУЛЫ – ИЗВЕСТНЫЙ ПИСАТЕЛЬ КАЗАХСКОГО НАРОДА

*Боранбаева Анеля
ученица 9 класса
КГУ «Первый Темиртауский
Классический Лицей»*

Казахский народ богат талантами. Каждое имя известного писателя, поэта, композитора, художника – это целая эпоха и славная страница в истории национальной культуры, но имя Бауыржана Момышулы стоит особняком. Когда Фиделя Кастро, лидера кубинской революции, спросили, кого он назвал бы героем Второй Мировой войны, он ответил: «Героя книги А. Бека «Волоколамское шоссе» казаха Бауыржана Момышулы». Неожиданно, не правда ли? Так кто же он, этот удивительный человек: воин, писатель, литературный герой? И то, и другое, и третье. Но я хочу рассказать о нем прежде всего, как о писателе, потому что меня привлек его литературный талант.

Я узнала, что писать он начал рано, первые публикации его очерков появились еще в 1928 году. Но потом была служба в армии и война, и было не до литературы. Вместе с тем, всю войну он вел дневники. Сохранилось 38 тетрадей. Я представляю себе, как, сидя в окопе или в землянке, склонившись над листом бумаги, при свете тусклой лампы или свечи, записывает он свои мысли, наблюдения, выводы, которые потом использует в книгах «История одной ночи» или «За нами Москва». «В этих записках я хотел поделиться не только опытом, но и рассказать о собственных ошибках». Так может поступить только очень честный человек и писатель.

Эти качества у него от отца, о котором с любовью и уважением рассказал Бауыржан в лирической повести «Наша семья». Название говорит само за себя. Это книга о детстве, о самых близких людях: о бабушке Кузтумас, женщине с сильным, решительным характером, об отце, о матери,

которую Бауыржан почти не помнил, потому что она умерла, когда мальчику было всего три года. Много страниц этой книги посвящено описанию казахских преданий, традиций, игр, которые стали неотъемлемой частью жизни будущего писателя. Отец отдал сына в русскую школу, и русская и казахская культуры входили в его жизнь одновременно. Мне очень понравилась эта книга. Она помогла мне понять, откуда у этого сурового, прошедшего войну человека столько нежности, внимания к людям, где истоки его писательского таланта.

Я хочу закончить словами другого выдающегося казахского писателя, чью оценку считаю не только высокой, но и самой объективной. Мухтар Ауэзов писал: «Я очень высоко оценил не только твой героизм на поле брани, но и твой литературный труд».

BAUYRZHAN MOMYSHULY – A FAMOUS WRITER OF KAZAKH PEOPLE

*Orazbayeva Aruzhan
11th grade
First Temirtau Classical Lyceum*

Most of us walk along Bauyrzhan Momyshuly Avenue, but do we know the biography of this person? I think that everyone should know about such a legendary personality as Bauyrzhan Momyshuly. His contribution to the history of the Kazakhs is invaluable. In addition to the fact that many of us remember B. Momyshuly as a legendary Panfilov`s soldier, his literary activity should be considered as well.

The literary activity of this well-known person began during the war years. On rare quiet nights, when other soldiers were resting, the restless Kazakh was writing down his thoughts in the notebooks. After that, these diaries helped him to write truthfully about the war in his future works. He wrote about the things which he saw and lived through at the front, which shocked him and remained in his memory forever. Many of his books are permeated with a great love for ordinary soldiers of the Panfilov`s Guards Division and the homeland, such as "Moscow Behind Us".

B. Momyshuly's talent of writing was noted by a famous Kazakh writer Mukhtar Auezov, whose life and work are inextricably linked with the formation of Kazakh national literature. He was very glad that not only Momyshuly`s heroism on the battlefield, but also his literary work has been appreciated. Auezov noticed that his first book "One Night`s Tale" declared Momyshuly as a talented writer.

During his creative activity the author also wrote such works as "Frontline Meetings", "Our Family", "I Remember Them", "Our General" and "Meetings in Cuba". The novel "Our Family", written by him during his studies at the academy, immediately became popular. In the book the writer enthusiastically and truthfully told about Kazakh people, their history, values and customs. In 1976 this book took

the State Prize of the Kazakh SSR. He also created several stories which were included into the collection called "The Officer's Diary".

Momyshuly fluently spoke and wrote in two languages. He said: "...the native language unites with the native, the Russian language brings closer to another". He followed the principle: "One who knows one language is one person. One who knows two languages is worth two decent people."

It is difficult to overestimate the importance of literary works written by Bauyrzhan Momyshuly. Quotes from his works reveal the author not only as a warrior and a talented strategist, but also show a man with a kind soul, who puts people's welfare in the foreground.

B. Momyshuly's catchphrases delight with precision and humanity, his striking statements astound with their versatility and diversity. For example: "National feeling is the worthiest of feelings", "To love your people does not mean to hate another", "If you enter the fire for your homeland, you will not burn", "Do not sell honour for bread", "Justice hurries slowly, but comes inevitably".

Momyshuly always adhered to the principles which he wrote in his works. He held on proudly, suffering the misery of the directness of his disposition. Momyshuly was a principled, fair personality, who was always true to his word, never going against own principles for the sake of something or someone. From my point of view, everyone should emulate such a staunch person as Bauyrzhan Momyshuly.

The name of Bauyrzhan Momyshuly is still popular among people. He is known and respected thanks to the books of A. Krivitsky "I Will Never Forget", D. Onegin "On the Distant Approaches", M. Gabdullin "My Frontline Friends", A. Nurshaikhov "Truth and Legend" and, of course, the books of his son Bakhytzhan, who continued his father's work with distinction, Bauyrzhan Momyshuly's own work "Moscow Behind Us " and the art eponymous film.

Also I want to note that despite the fact that B. Momyshuly became a popularly recognized Hero back in 1941, he was officially awarded by the title of Hero of the Soviet Union with a great delay, posthumously, in 1990, in the year of his 80th birthday. The truth anyway triumphed. Bauyrzhan Momyshuly said: "...my judges are time and people."

In conclusion, I would like to say again that Bauyrzhan Momyshuly is the name of a valuable person who is the pride of Kazakh people. Today lots of state facilities and streets of Kazakhstan cities are named after him. People remember Bauyrzhan Momyshuly and his fame multiplies over the years. He is the legend of Kazakh people and we are proud of him.

BAUYRZHAN MOMYSHULY IS A FAMOUS WRITER OF THE KAZAKH PEOPLE

Biryukova Ulyana
8th grade
№1 Gymnasium

Baurzhan Momyshuly - Soviet officer, participant of the Great Patriotic War, Hero of the Soviet Union, a Panfilovets and a famous writer. And I would like to talk about him as the Kazakh writer.

Baurzhan was born on December 24, 1910 in Kolbastau in a family of nomads. According to him, Momyshuly is his patronymic, from Kazakh - "Momysh's son", but he does not have a surname.

He began to write while still in military service, his first stories about the Great Patriotic War were then well received by critics. The author's books became the first literary works of the military genre in the history of the country. Over time, in addition to military works, he also began to write about his contemporaries.

He worked in Russian and Kazakh languages, and translated his books himself. Baurzhan translated the works of Russian poets too, for publication in Kazakhstan.

Baurzhan Momyshuly is the author of such books as: "Moscow is behind us", "Front meetings", "The story of one night", "An officer's diary", and more. They have become the property of the literature of Kazakh people, and translated into many foreign languages.

Well, in his works there is a bright style, a deep meaning, a colour of life and a description of details. This is how he hooked the readers from different countries.

He is remembered to this day. Many schools, sports centers, dozens of streets and quarters, as well as regional centers are named in honor of Baurzhan nowadays.

I consider Baurzhan the great Kazakh writer who left a mark in a human history. I am proud this person and respect him very much.

**БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ -
АТЫ АҢЫЗҒА АЙНАЛҒАН БАТЫР -
ПАНФИЛОВШЫ**

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ - ДАЛА АҢЫЗЫ

*Ахметова Балкен
«№17 ЖББМ» КММ
11 сынып*

Қадірін білмеппіз ғой тірі кезде,
Деп жылар талай қазақ мен өлгенде.
Ұрпақ айтар сексен мен жүздігімді,
Тарихтың түкпірінен сөз келгенде,-
деп Бауыржан Момышұлының сөзімен бастамақпын.

1941 жыл... соғыс жылдары. Қандай қатыгездік сезіледі. Жазғанның өзінде де жан түршігерлік. Сұрапыл соғыс бір мың тоғыз жүз қырық бірінші жылы басталып, бір мың тоғыз жүз қырық бесінші жылы аяқталды. Осы төрт жыл бойы қаншама адамның өмірі қиылды. Осы жылдары қаншама қиын сәттер басымыздан өтті. Бірақ ешкімнің сағы сынбады, жігері жасымады. Олардың бойындағы патриоттық сезімі, қолына қару алып, сапта тұрған көптеген ұлт өкілдерінің тізе қосқан бірлігі мен жігері жеңісті жақындата түсті. Сұрқия соғыс біздің Қазақстаннан да аттап өтпеді. Мыңдаған отандастарымыз соғыстың алғашқы сәтінде – ақ майданға аттанды. Дәл сондай ер жүрек қайраткерлеріміздің бірі - Бауыржан Момышұлы.

Бауыржан Момышұлы – Кеңес Одағының Батыры, Халық қаһарманы, әскери шенді қызметкер, даңқты қолбасшы, қазақтың көрнекті жазушысы. Ал біз үшін ол- қаһарман әрі аңызға айналған алып тұлға. Еліміздің көк туын желбіреткен қаһарман батырларымыздың бірі. Оны білмейтін адам жоқ шығар. Қазақ халқының абыройын өсіріп, ұлттық мақтанышына айналған тұлғаның бірі. Елге жау шауып, сүттей ұйып отырған бейбіт қауымның басына қауіп-қатер төнгенде ұранымен жаудың үрейін ұшырған, көк туын желбіретіп, елім деп жауға қарсы шапқан батыр. Арыстандай айбатты ұлымызды, елдің, жердің амандығын, бауырдың бүтіндігін көксеген бабаларымызды аңыз етеміз.

Батыс майданындағы он алтыншы армияның үш жүз он алтыншы және батальон командирі Ұлы Отан соғысына генерал-майор И.В. Панфилов басқарған әйгілі дивизиясының құрамында қыркүйек айынан бастап қатысты. Батальон командирі ретінде аға лейтенант Бауыржан Момышұлы Мәскеу үшін шайқаста екі жүз жеті рет қатысты. Бір мың тоғыз жүз қырық бесінші жылдың он алтыншы – он жетінші қараша күндері Мәскеу бағытында екінші мәрте жасаған жорығы кезінде аға лейтенант Момышұлы басқарған батальон дивизиядан қашықта, Матронино деревнясының жанында Волоколамск тасжолында асқан ерлікпен ұрыс жүргізді. Олар үш күн бойы фашистерге тойтарыс береді.

Мінекей, тарихымызға көз жүгіртіп, қиын қыстау жылдарында көп еңбегін сіңірген Бауыржан Момышұлының ерлігін айта берсек таусылмас.

Оның ержүректілігі соншалықты, тіпті, ақын - жазушылардың көптеген еңбектері батырға арнап жазылған. Сол кезде жеке басының қаһармандық ерлігімен және ұрыс жүргізудегі әскери шеберлігімен ерекше көзге түсіп, бірнеше рет жау қоршауынан жауынгерлерін аман-есен алып шыққан. Мәскеу түбіндегі шайқастағы ерлігі сол кездің өзінде Одақ көлеміне аңыз болып жайылады. Бауыржан Момышұлын халық аңызы деп бекер айтпаған. Орыстың белгілі жазушысы А.Бек «Волоколам тас жолы» повесін жазды. Батыр бейнесі, ерлігі туралы фильмдер түсіріліп, кітаптар жазылды, көптеген естеліктер айтылды. Момышұлы А.Бектің «Волоколам тас жолы» повесінің, жазушы Ә.Нұршайықовтың «Ақиқат пен аңыз» романының басты кейіпкеріне айналды.

Осындай көзімізге соғыстың бейнесі мен батырларымыздың ерлігін елестетіп, сезіндіретін шығармалар батырларымыздың, яғни Бауыржан Момышұлының еш ұмыт болмайтынын, есімі мәңгілік халық аузында аңыз болып қала беретініне дәлел.

«Батырым - Бауыржаным» дейді халқым,
Алып ұш, ақын жүрек ердің даңқын.
Келешек келе жатыр көремін деп,
Тік басып туған жерде жүрген қалпын.
Ағамыз атағына асқар тау тең,
Жау келсе – жаубүйректтей етер жәукем,
Емендей ерегісер сұрапылмен,

Басымен бұлтты жайпап біздің Баукең! - деп ақындарымыз жырлағандай, сұрапыл соғыста Бауыржан ағамыз «ел басына күн туғанда, етегімен су кешкен» ерлермен бірге қолдарына қару алып, асқан ерлікпен жан пида еткен. Қасиетті жеріміз, бейбіт жатқан еліміз, құлақ естіп, көз көрмеген апатқа ұшырады. Еліміздің жауынгерлері қасық қаны қалғанша шайқасты. Жеңіс жеңілдікпен келген жоқ. Жиырма жеті миллион адамның өмірін жалмады. Міне осынау елімізге ылаң салған алапаттың жеңіспен аяқталғанына биыл жетпіс алты жыл толып отыр. Ешкім де, ешқашан да ұмытылмақ емес! Ата – бабаларымыздың арқасында сұрапыл «соғыс» сөзі ұлы «жеңіс» сөзіне айналды. Біз ата – бабаларымызбен мақтануға міндеттіміз!

Қазіргі жастарымыз аты аңызға айналған батырымызды білмесе жерге кірер тесік таппаспын. Әрбір қазақ баласы өз тарихын және осы күнге қалай жеткенімізді міндетті түрде білуі керек деп ойлаймын. Халықтың рухын асқақтатып, мерейін өсірген, жақсысы мен жайсаңымызды ұлықтап келер ұрпаққа үлгі өнеге болған батырларымыздың бірі. Сондықтан тәуелсіздік жолында бейбітшілік заман сыйлаған қаһармандарымызды еске алып, колпаштап, жадымызда ғана емес, жүрегімізде де мәңгі сақтайық!

Мен ата-бабаларыммен мақтанамын. Осы соғысқа қатысқан әр адамды мақтан тұтамын. Олар ел үшін, тәуелсіздік үшін, біз үшін мәңгілікке көздерін жұмды. Олар елімізді қорғады. Ол адамдардың ерлігі мәңгілік жүректе сақталады деген ойдамын.

Бауыржан Момышұлы – ұмыт емес, мәңгілік!

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ – АТЫ АҢЫЗҒА АЙНАЛҒАН БАТЫР-ПАНФИЛОВШЫ

*Мажитова Дильназ
«№ 17 ЖББМ» КММ
11 сынып*

Балам, әкенің ұлы болу қашпайды,
Халықтың ұлы болатын кезің жетті.
Б. Момышұлы

Бауыржан Момышұлы - өзі айтпақшы, өзі тұтас бір ұлттың ұлы, мақтанышы болған адам. Иә, аты аңызға айналған, ұлт мақтанышы болған, әлем таныған ата жайлы жазудың өзі әрі қиын, әрі үлкен жауапкершілікті талап ететін сияқты. Бауыржан Момышұлы атамыз жайлы жазуға кіріскенде, қолыма қаламды жүрексіне алып, бойымды бір қорқыныш сезімі билеген сияқты болды.

- Ол не қорқыныш?.. Аты аңызға айналған адам жайлы мен не білемін?.. Оның жарқын бейнесін ашып көрсете аламын ба?.. Елі үшін жасаған ерлігін кейінгі ұрпақтың жүрегіне жеткізе жаза аламын ба?- деген сияқты сұрақтар маған маза бермеді.

Ол – үлкен жүректі адам. Оның жүрегі батылдыққа, ерлікке, мейірім мен адамгершілікке толы. Қазақтың о шеті мен бұ шетіне көз жетпейтін дархан даласы сияқты. Бүкіл халқын жүрегімен сүйіп, құшағына қыса алатындай кең.

Бауыржан Момышұлы- адамзаттың асыл қасиеттерін бір басына жинаған аңыз адам.

Өзі жазған естеліктерін, келіні Зейнеп Ахметованың естеліктерін, Баласы Бауыржанның әке жайлы айтқан сырларын оқыған сайын аты аңызға айналған батыр әлеміне сүңги бересің. Бауыржан Момышұлының жұмбақ сырлары ашыла түседі. Біз білмейтін атамыздың сан қырларының әлі де көп екеніне көзжеткіземіз. Көзжеткізе отырып, таңданасың, сүйсінесің, бір адамның бойындағы әр алуан қасиеттеріне қайран қаласың, осындай қазағымның азаматы болғанына іштей мақтанасың. Кеуденді бір ерекше сезім билейді.

Өз халқының салт- дәстүрін, әдет - ғұрпын, тілін, дінін Бауыржан атадай соншалықты сүйген, білген адамды көрмеппін. Оған атаның мына бір сөзі дәлел.

«Ертегі тыңдап өспеген бала толыққанды кісі бола алмайды. Ертегіде халықтың жаны мен намысы бар. Ал біз халық болмасақ кімбіз? Тфу!»

Бұл халқы, ұлты деп соққан үлкен жүректен шыққан, жүректерге жететін даналық сөз.

Ал қан майданда қан кешіп жүріп жасаған ерлігін сөзбен айтып жеткізу мүмкін емес. Б. Момышұлының майданда, өмір мен өлімнің ортасында жүріп ,

Отаным деп, халқым деп, ұрпағым деп жаумен айқасқан ерлігінің қандай болғанын тағы да өзінің мына жүрекжарды сөзі бүкіл әлемге паш етіп тұрған жоқ па?

«Қарабет болып қашқанша, қайрат көрсетіп өлген артық». Патриоттық сезімнің нағыз шыңына жеткен адамның сөзі емес пе?!

«Ерлік -елдің қасиеті, жүректілік- жігіттің қасиеті»,- деп өзі айтпақшы, батырлық, ерлік қасиет ата бойына халқынан, ата - баба ерлігінен дарыған. Халқының ауыз әдебиетінен сусындап өскен Бауыржан атаның бойында бұндай қасиеттің болмауы мүмкін де емес. Ол заңды құбылыс.

Бауыржан Момышұлының өмірі мен өнегесі, Отанға, халқына деген сүйіспеншілігі - еліміздің келешегіне, оның кемел ұрпағына аманат етер ең қасиетті өсиеті деп білемін.

Сегіз қырлы, бір сырлы, аты аңызға айналған Бауыржан Момышұлының адамгершілігі мен ерлігін, ұлтым деп соққан жүрегінің дүрсілін бір эссеге сыйғызу мүмкін емес. Бауыржан Момышұлының есімі мәңгі халқының жүрегінде сақталады.

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ – АТЫ АҢЫЗҒА АЙНАЛҒАН БАТЫР-ПАНФИЛОВШЫ

*Құдайберген Жанерке
«№10 ЖББМ» КММ
9 сынып*

Қылышынан қан тамған Кеңес өкіметі тұсындағы ел ағаларымыздың басты арманы – елін қорғап, сақтап қалу болды. Олар Отан үшін жан алысып, жан берісті. Дәл осындай азаматтардың бірі -Бауыржан Момышұлы болатын. Ол аты аңызға айналған батыр, жазушы,панфиловшы. «Ең алдымен өзіңе-өзің көңіл толатындай өмір сүр. Күнде өзіңе есеп бер. Өзіңді тәрбиелей бер. Өзіңді сыйла, өзгелер сыйласын. Пенденің пендеден айырмашылығы адамгершілігі мен білімінде. Таны, оқы!» - деп өз баласына өсиет берген Бауыржан атамның қандай екенін сөздерінен-ақ көре аламыз. Бұл сөздер нағыз батыр бейнесін айқындап жеткізеді.

«Батырлық – табиғат сыйы емес, бұл патриоттық борышыңды орындау үшін өзіңді-өзің қауіпке зорлап көндірудің нәтижесі», «Сын – ерді шыңдайды, қорқақты қинайды» - бұл жазулар батырдың өзі қалдырып кеткен сөздері. Батырлық кез келгеннің қолынан келеді ме? Жоқ, бұл қате ой. Батыр адам әрдайым өзінің үстемдігін, еліне деген жанашырлығын, махаббатын, мейірімділігін, көмегін, сүйіспеншілігін еш қиындықсыз бере алатын жан. Не дегенмен, бұл ой санада қалыптасқан дүние болғандықтан, шынайылықтан асып ешқайда да бара алмайды. Шынайылық бұл өздігімен орындалады. Батыр болу да дәл солай, басы тек өз еліне деген махаббаттан басталатын. Бауыржан

атамыз қартайған шағында былай деген екен: «Мен 25 жыл әскерде болдым. Біле-білген кісіге бұл үлкен университет. Осы 25 жылдың ішінде мен талай қолбасшымен кездестім, сабақ алдым. Талай генералдың қол астында қызмет істедім, тәрбие көрдім. Өз халқын құрметтеп, сүймеген адам – опасыз, оңбаған адам. Өз елінің бағасын білген адам ғана басқа елді қадірлей алады» - міне қараңызшы, бұл да оның батыр екендігінің бірден-бір дәлелі. 25 жыл әскерде болу оңай ма? Қазіргі жігіттерің болса, бір жылдың өзіне әрең шыдайды. 25 жыл дегенің бұл бар өмірін арнағанмен тең емес пе? Бар жастық шағы, бақытты болып, өз өмірін өзі құратын кезді ол мына елдің өмірімен, тағдырымен, болашағымен алмастырды. Осы жанды батыр деп айтпағанда, басқа кім лайық батыр атағына? Ол әскери ортаға түсіп, бәрі оны қолбасшылыққа бірден көтерген жоқ. Өзінің сөзінде айтқандай «Талай генералдың қол астында жұмыс істедім» - деп айтуының өзі оның жай ғана қарапайым қазақтың баласы болғанын айқын жеткізіп тұр. Ол өмір қиындық пен арпалысқа, қатыгездік пен қорқынышқа, білімсіздік пен қараңғылыққа толы болды. Бірақ әрбір Бауыржандай атамыздың еңбегі Қазақстанды бұл сұрлы өлкеден алып шықты.

Бірде әскери қызметтер атқарған Анастас Микоянның: «Неге тегіңіз Момышев емес Момышұлы?» - деген сұрағына – «Сіздің тегіңіз неге Микоев емес Микоян?» - деп қарсы сұрақ қою арқылы жауап қайыратын болған екен. Ол кезеңдер мен жағдайлар батыр-панфиловшының қайсарлығы мен батылдығының, нағыз панфиловшының қандай болу керектігінің дәлелі. Бауыржан Момышұлы – өз есімін сол күйінде аты аңызға айналған батыр-панфиловшы күйінде қалдырды. Себебі бұл әр қазақтың жүрегінен табыла бермейтін құбылыс. Осыны батырлық демей ше?

Бұл нағыз батырлық,
Бұл нағыз ерлік,
Бұл нағыз сенімділік,
Бұл нағыз қазақтың жеңісі!

«Ең қиыны- шыдамдылық, төзімділік, байсалдылық пен сабырлық көрсету, дұрыс және парасатты ойлай білу» - деген екен Бауыржан аатамыз. Соғыс бұл- елеусіз қалдыратын ойыншық емес. Соғыс деп қанша жанның елі үшін қан тамғандығын әрбір жан түсіне алса ғой шіркін! Сонда ғана өзіміздің қандай керемет өмірде сүріп жүргенімізді анық түсінер едік. Мұның басты себебі білімнің болмауы. Білімсіздік адамды түбінде қор етеді. Кеш болмай тұрғанда қолбасшылық етіп бар жанын салған – Бауыржан аатамызға бас иеміз. Иа, білемін жай ғана бас игеніміз жеткіліксіз. «Сіз нағыз құрметке ие жандардың бірісіз Бауыржан ата! Сіз алтынның жерде қалатынын, ал білімнің ізденуменен , бар ынта қойылып төккен еңбекпенен табылатындығын дәлелдеген жансыз!» - деп айтар едім егер де мүмкіндік болғанда. Елдің, халықтың білімділігі дәл осындай жетістіктерге жеткізетіндігін түсінген жан Бауыржан Момышұлы. Қолбасшы болу да оңай емес, бір бүтіндей елді басқару екінің бірінің қолынан келе бермейді. Қорытындылай келе, қолда бардың қадірін түсініп, мына еліміздің жетіп жатқан 30 жылдық мерейтойы, тәуелсіз

болуы әрбір қазақтың мақтанышы. Осы керемет ,армансыз өтіп жатқан өміріміз бен балалық шағымыздың бейнеті Бауыржан Момышұлындай ата-ағаларымыздың теңдессіз еңбегі. Сол жандардың арқасында өмірдің не екенін түсініп келе жатырмыз. Иә, осы жандардың арқасында Қазақ елінің болашағы жарқындай түсті. Алла Тағалам осы бақытымызды ұзағынан етсін, молынан етсін. Бұл әрбір қазақтың жетістігі және де жеңісі!

АТЫ АҢЫЗҒА АЙНАЛҒАН ӨР ТҰЛҒАЛЫ АЗАМАТ

Балташ Айсәні
«Бауыржан Момышұлы атындағы
мектеп-лицейі» КММ
9 сынып

«Ешкім де, ештеңе де ұмытылмайды» дегендей, Ұлы Отан соғысы ұмытылмас тарих болып кітап беттеріне жазылды. Бүгінде бұл сұрапыл соғыстың аяқталғанына 76 жыл болды. Бұл соғыста қазақстандықтар да қолына қару алып, қан майданға аттанды. Сол аталарымыздың арасынан мен өзім Бауыржан Момышұлының жасаған ерлігін мақтан тұтамын.

Бауыржан Момышұлы – қазақ халқының біртуар дара тұлғасы, даңқты қаһарманы, батыры, жазушысы. Ол кісінің өмір жолы, сұрапыл соғыс жылдарындағы ерлігі, өжеттігі мен өрлігі, алғырлығы мен көрегендігі – біз сияқты келешек ұрпаққа ұлы тәрбие, үлкен өнеге.

Бауыржан Момышұлы Ұлы Отан соғысы басталысымен 316-атқыштар дивизиясының жасақталуына белсене атсалысып, сол дивизия құрамында майданға аттанды. 1941 жылы Мәскеу түбіндегі қанды шайқастарда теңдесі жоқ ерлігімен Бауыржан атамыз әлемді дүр сілкіндірген қазақстандық 316 - атқыштар дивизиясының батальон командирі ретінде ерен ерлігімен аты әлемге аңыз болып, батыр қолбасшы атанды. «Отан үшін отқа түс, күймейсің» деп ұран тастаған батыр атамыз келер ұрпақтың болашағы үшін өз басын өлімге тігіп, жеңіс туына қол жеткізді. Бауыржан ата бір естелігінде: «Мен – өзге ұлттарды құрметтеуші, өз ұлтын сүйуші адаммын», - дейді. Меніңше, Бауыржан атамыздың әр қазақтың жүрегінде сақталуының себебі де, ұлтын сүйгендігінен шығар.

Бауыржан Момышұлының даңқы, рухы ұлтымызға, келер ұрпағымызға керек. Ендеше, «Отанды сүю отбасынан басталады» демекші, отансүйгіштік қасиетті қалыптастыруда отбасы тәрбиесінің маңызы зор деп білемін. «Еліңді сүйсең ерлік істейсің», «Ер жігіт ел үшін туады, ел үшін өледі» т.б. мақал-мәтелдер осыған дәлел. Менің ойымша, Бауыржан Момышұлының өсиет сөздерімен тәрбиеленген келешек ұрпақтың осал ұрпақ болмайтыны белгілі. Олай болса, Бауыржан атамыздың мұра қылып тастап кеткен мынадай нақыл сөздері ойыма оралады: «Намысты нанға сатпа», «Ердің туы – намыс». «Тізе бүгіп тірі жүргеннен, тіке тұрып өлген артық», «Ұшқынсыз от тұтанбас», «Өзін

сыйламаған басқаны сыйлауға қабілетсіз», «Тәртіпке бағынған құл болмайды, тәртіпсіз ел болмайды. Бауыржан Момышұлы отаншылдық, ұлтжандылық, қаһармандылық, жоғары адамгершілік қасиеттерімен танымал болды. Кеңес Одағының Батыры, жауынгер-жазушы Бауыржан атамыздың ерлік даңқы таусылмайтын шежіре. Ерлік – елге мұра, ұрпаққа – ұран. Ендеше, батыр Бауыржан Момышұлы – ерлігімен, сөзімен, даналығымен, кеменгерлігімен еліміздің есінде мәңгілік сақталар халқымыздың ұлы тұлғасы.

Қорыта айтқанда, Бауыржан атамыздай алыбымызды ардақтай білейік, ұлы тұлғамызды ұлықтай білейік. Бүгінде біздің мектеп-лицейі осы Ұлы Отан соғысының батыры және ұлы тұлға Бауыржан Момышұлының есімін алып отыр. Мектепте «Жас Сарбаз» сыныптары ашылғандықтан, патриоттық бағытта жұмыс жасайды. Осы жас сарбаздардың бойында батырдың ерлігін, өжеттігі мен өрлігін, алғырлығы мен көрегендігін дарыта отырып, өз елінің, жерінің патриоты болуға тәрбиелейді. Жалпы, патриотизм – ананың сүтімен бірге қалыптасатын құдіретті сезім. Бұл ретте, тұңғыш Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың патриотизмді «әр этностың ұлттық сезімін сыйлап, бірде-бір ұлтпен қарама-қайшылық туғызбау» деген ойы көңіліме еріксіз оралады. «Болмасаң да ұқсап бақ», – дегендей мектебіміздің Жас Сарбаздары батыр атамыздың жолын қуып, келешекте еліміздің абырой, даңқын арта берсе, мектебіміз үшін үлкен жетістік болғаны.

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫ – ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ АҢЫЗЫ

*Кувшинова Лилия
«№1 Гимназиясы» КММ
9 сынып*

Отанға деген сүйіспеншілік – еліміздің келешегіне, оның ұрпағына біздің аманат етер ең қасиетті өсиетіміз деп білейік.

Отанын Бауыржан Момышұлындай сүюді өнеге етіп қалдырған басқа қаламгер жоқ.

Н.Ә.Назарбаев

Ақылды, қайратты, ержүрек, батыл мұның бәрі – еліміздің өркендеуіне, Отанымыз үшін шайқаста орасан зор үлес қосқан, есімі аңызға айналған, Панфиловшылар батыры атанған ұлы тұлға – еліміздің мақтанышы Бауыржан Момышұлы туралы.

Бауыржан Момышұлы – еліміздің жарқын тұлғаларының бірі: ержүрек офицер, дарынды жазушы. Соғыстың алғашқы жылдарынан бастап батыр ретінде көрсетті. Кейінгі жылдары еліміздің белгілі жазушыларына айналып, келер ұрпаққа өз өсиетін, нақыл сөздерін қалдырған жазушы.

Қазақстанда оның есімін білмейтін, оны мақтан тұтпайтын адам жоқ. Бауыржан Момышұлы 100 жылда бір келетін тұлға деуге болады.

Бауыржан Момышұлы Жамбыл облысының Жуалы ауданында дүниеге келген. Бала кезінен Бауыржан атамыз өзінің еңбекқорлығымен, жігерімен, дарынымен көзге түсіп жүрді.

Ұлы Отан соғысы мәңгі ұмытылмас тарихи оқиға. Ұлы Отан соғысына бүкіл елмен бірге Қазақстан да қатысқан. Қазақстандағы әр отбасынан қолына қару алып, соғысқа аттанып, елін, жерін, туғанын жаудан қорғап, Отаны үшін жанын берген адамдар саны аз емес. Солардың бірі – Бауыржан Момышұлы.

Бауыржан атамыз Ұлы Отан соғысы басталысымен 316-атқыштар дивизиясы құрамында майданға аттанды. Сол соғыста өзін батыл адам ретінде көрсете білді. Ол туралы көптеген кітаптар жазылған.

Солардың бірі Александр Бектің «Арпалыс» повесі. Бұл шығарма көптеген тілдерге аударылған. Осы шығармада Бауыржан атамыздың ерлігімен бүкіл халық ерлігі суреттелген.

Осы соғыста Бауыржан атамыз отаншылдығымен, ұлтжандылығымен, батылдығымен, адамгершілік қасиеттерімен, әскери шеберлігімен, ерен ерлігімен көзге түседі. Ал Мәскеу түбіндегі шайқас Бауыржан Момышұлының өмірбаянында ерекше орын алады. Бұл шайқастардағы ерлігі аңызға айналды.

Соғыс жылдарынан соң Бауыржан атамыз көптеген шығармалар жазып, жазушы ретінде де өзін көрсете білді. Батырдың қаламынан туған көркем шығармалар бірнеше шетел тілдеріне аударылған. Солардың ішінде «Ұшқан ұя», «Генерал Панфилов», «Куба әсерлері», «Москва үшін шайқас», «Майдан», «Төлеген Тоқтаров» атты кітаптары бар.

Бауыржан атамыздың өмірі мен ерлігі бәрімізге үлгі. Ал айтқан әрбір сөзі – өнеге. Атамыздың бізге айтқан сөздері отанын, елін тіпті жанұясын сүйуге, құрметтеуге, қорғауға тәрбиелейді. Отансүйгіш, патриот болуға шақырады.

Біз кейінгі ұрпақ осы өсиеттерді орындауға тырысуымыз керек. Атамызға бүгінгі күн үшінде алғысымызды айтып, осы кісі бастаған ізбен жүреміз дегім келеді.

АҢЫЗ АДАМ –БАУЫРЖАН

*Құдайберген Еркебулан
«Бауыржан Момышұлы атындағы
мектеп-лицейі» КММ
8 сынып*

Еліміздің егемендігі нығайып, ертеңіне сеніммен қадам басқан шағында заманына сай адамын тәрбиелеу басты міндет. Осы өрелі жолда ұрпақ өнегесі, олардың адамдық болмысы жайлы ой толғап, рухани-адамгершілік білім беруді басты идея етудің өзі ерекше. Қазақ ақын-жазушыларымызды, өр тұлғалы

батырларымызды балаларымызға таныту мақсатында, рухани жаңғыру аясында жасалып жатқан іс-шараларымыз өзі қаншама. Сол батырлардың ішінде рухы биік Бауыржан атамыз туралы сөз қозғағым келеді.

Туған еліміздің өр батыры, намысы биік тау тұлға –Бауыржан Момышұлы Отан үшін жауға қарыс күресіп, алмас қылыштай өткір де қайсар, дана да данышпан, шешен әрі ақын, айбынды азамат ретінде өзін көрсете білді.

Бауыржан Момышұлы – біз үшін, қазақ елі үшін жарқын тұлға, әскери және шығармашылық ерліктің үлгісі. Кеңес Одағының Батыры, жазушы, жауынгер. Бауыржан Момышұлы туралы Александр Бек пен Александр Кравицкийдің, Мәлік Ғабдуллин мен Алексей Кузнецовтың, Әзілхан Нұршайхов пен Тұманбай Молдағалиевтің көптеген көркем шығармалары жарық көрді. Батыр тұлғаның қалай соғысқаны, қандай адам болғаны, майданда болғанын Бауыржан Момышұлының өзі жазған «Артымызда Мәскеу», «Бір түннің хикаясы», «Біздің отбасы» сияқты кітаптарынан оқып білдік. Ұлы Отан соғысы кезеңіндегі оқиғалар арқылы Бауыржан Момышұлының тұлғалық қасиеттерінің қалыптасып, батырлық ерлік істерін көруге мүмкіндік береді. Әсіресе, оның тұлға ретіндегі көзқарастарына Ұлы Отан соғысындағы өз басынан өткен оқиғалары әсер етті.

Бауыржан Момышұлының ерлік істерінде орасан зор әскери тәжірибе болды. Майданда алдыңғы қатарда бола отырып, ол бұйрықты орындап қана қоймай, әскери ғылымды айтарлықтай байытқан өзіндік ілімін жасады. Оның ойлары мен әрекеттері бір шайқастың тактикалық және стратегиялық шешімдерінен әлдеқайда жоғары болды. Бауыржан Момышұлының қандай қолбасшы болғанын әскери оперативті-тактикалық ғылымда жылжымалы қорғанысқа арналған «Момышұлы спиралі» деп аталатын арнайы терминнің бар екендігіне қарап бағалауға болады. Оны теориялық тұрғыдан Панфилов жасаған. Бірақ іс жүзінде оны алғаш қолданған Бауыржан Момышұлы.

Әскери ерлікпен қатар, жазушы Бауыржан Момышұлы тағы бір ерлік жасады. Қолына қалам алмас бұрын ол өзінің мүмкіндігін де, бұдан былай жазушы, азамат ретінде бағалайтын жауапкершілік дәрежесін де байсалдылықпен таразылады.

Оның барлық кітаптары жүрек қанымен жазылған. Өзі де соғысқа қатысып, қан төгіс майданда көп нәрсені басынан өткерді, көрген-білгенін күнделік етіп жазып отырды. Соғыс шебінде, қар мен жаңбырда жүріп. Болашақ жастар үшін қаншама патриоттық шығармаларын мұра етіп қалдырды. Ол 38 дәптер жазды, онда соғыс қимылдарының барысы, жауынгерлердің ой-пікірлері мен пайымдаулары жазылған. Оның негізгі әдеби шығармалары шыншылдығымен таң қалдырады. «Бір түннің хикаясы» оның талантты жазушы екенін бірден жариялаған алғашқы шығармасы болды. Екінші кітап «Біздің отбасы» 1976 жылы академияда оқып жүрген жылдары жазылып, Қазақ КСР Мемлекеттік сыйлығын алған. «Артымызда Мәскеу» кітабында

Момышұлы дарынды әскери қолбасшы, қамқор батыр ретінде көрінетін автордың қатысуымен өткен көптеген шайқастардың сенімді суреттелуі.

Қазіргі қазақстандық білім беруде патриотизм Тұңғыш президентіміз Н.Назарбаевтың «Қазақстан-2030» бағдарламасында алға қойған ұзақ мерзімді басымдықтың құрамдас бөліктерінің біріне айналды.

Бауыржан Момышұлының өмірі ерлік пен қаһармандықтың жарқын үлгісі болып табылады. Елімізде жыл сайын Кеңес Одағының Батыры Бауыржан Момышұлын еске алуға арналған қоғамдық-саяси маңызы зор, өскелең ұрпақты отансүйгіштікке, азаматтыққа тәрбиелеуге ықпал ететін іс-шаралар өткізілуде.

Бауыржан Момышұлының бірегей тұлғасы – қазақ халқының мақтанышы. Ақыл-ойын, қайсарлығын, адалдығын, адамдығын сөзімен де, ісімен де көрсете білген батыр тұлғалардың бірі. Ол батыр бабаларының нағыз ұрпағы.

Бауыржан Момышұлына Кеңес Одағының Батыры жұлдызының қайтыс болғаннан кейін берілуі өте өкінішті. Біз қазақ тарихының жарық жұлдызы, біртуар тұлғаның ұрпағымыз, Бауыржан Момышұлы мұрасын көздің қарашығындай сақтап қана қоймай, кейінгі ұрпаққа жеткізуіміз керек. Сондай-ақ жазушының шығармаларын оқып, күш-қуатпен толтырып, адамзатты жоғары деңгейде тәрбиелеуге кірісуіміз керек.

Қазақ халқы батырын еске алып, мақтан тұтады. Өйткені, ешкім де ештеңе де ұмытылмайды...

БАУЫРЖАН МОМЫШУЛЫ – ЛЕГЕНДАРНЫЙ ГЕРОЙ-ПАНФИЛОВЕЦ

*Сабадах Мария
Ученица 11 класса
КГУ «Первый Темиртауский
Классический Лицей»*

Бывая в Алматы (а я очень люблю этот город), мы с семьей всегда посещаем знаменитый парк и мемориал, посвященный героям-панфиловцам. Мне несколько раз приходилось бывать там 9 мая, в День Победы. Такого количества цветов, как у подножия памятника Б.Момышулы у входа в парк, я не видела никогда и нигде! Поистине, память об этом герое священна и бессмертна.

Я не хочу повторять в своем эссе прописные истины и дежурные восхищения силой и масштабом личности Бауыржана, хотя, безусловно, он заслуживает того, чтобы о нем говорили только в превосходной степени. Но подчас это становится навязчивым и уже не вызывает душевного отклика. Я хочу понять, благодаря каким качествам он стал героем. Ответ на этот вопрос я

могу получить у тех, кто его хорошо знал, кто воевал с ним рядом, а также у него самого, потому что Бауыржан был не только воином-героем, командиром, но и талантливым писателем.

Удивительный случай, когда один и тот же человек становится героем художественного произведения, а потом автором книги о тех же событиях. Я имею в виду повесть «Волоколамское шоссе» А.Бека и книгу самого Б.Момышулы «За нами Москва».

«Я отправился к панфиловцам и, еще не ведая ни имени, ни звания человека, который расскажет историю великой двухмесячной битвы, верил: я встречу его. И действительно встретил. Это был Баурджан Момышулы, в дни битвы под Москвой старший лейтенант, а теперь, два года спустя, гвардии полковник», – вспоминает Александр Бек. Автор будущей повести в своих воспоминаниях подчеркивает, что его новый знакомый долго отказывался рассказывать о боях: кто там не был, не поймет и не поверит. И согласился только при одном условии: писать правду. Для меня это очень значимое замечание. Я не раз слышала и читала, что подвиг в бою сравним с гражданским подвигом честности, особенно в такое непростое время тоталитарного режима, какими были 30-40-е годы прошлого века у нас в стране. Рассказать правду и написать правду – это тогда тоже было подвигом.

Второе, что меня привлекло в образе Бауыржана как командира, – это его жесткость, на первый взгляд, граничащая с жестокостью. Но то было очень жесткое время, когда гуманность приобретала порой совсем иные формы и проявления. Так он расстрелял перед строем дезертира, прострелившего себе руку. Причем, своего соотечественника – казаха. «Я командир, отец. Я убивал сына, но передо мной стояли сотни сыновей. Я обязан был кровью запечатлеть в душах: изменнику нет и не будет пощады!» – говорил Момышулы Беку. Вы спросите: и что в этом героического? Пусть кто-то из нас попробует встать на его место и понять: более тяжелого решения, чем решение о судьбах других людей, никому не дано принимать. Для меня героизм Момышулы еще и в том, что он не боялся брать ответственность на себя, принимая, как сейчас говорят, непопулярные решения. По-другому было нельзя.

А еще он был очень внимательным командиром: «Он видел все: плохо свернутые скатки, вещевые мешки с неподтянутыми лямками, гранатные сумки, свисающие на живот. Каждая мелочь в бою имеет значение. Залезал в каждый окоп и учил стрелять. Говорил бойцам о любви и ненависти, о совести и чести. «Есть две казахские поговорки. Одна говорит: «Заяц умирает от шороха камыша, герой умирает из-за чести». В другой всего три слова: «Честь сильнее смерти».

Он учил своих солдат преодолевать страх, отправляя их в разведку не за языком и не для совершения диверсии в тылу врага, а чтобы просто посмотреть: «Я хотел, чтобы бойцы уверились, что на нас идут не хвостатые чудовища, а люди – ...с такими же телами, как у нас, с человеческой кожей, которую легко пробивают штык и пуля, – существа, которых можно убить», –

рассказывал Бауыржан. А потом, видя, как его бойцы преодолевают страх, радовался: с такими солдатами можно побеждать. И они победили! Победили врага, прошедшего победным маршем почти до самой Москвы. Но этот подвиг был не случайным. Бауыржан готовился к нему всю свою жизнь, подспудно, не осознавая, я думаю, того, что копил в своем мировоззрении, опыте, умении разбираться в людях, быть жестким, когда это необходимо, и открытым, если потребуется. Наблюдая за своими командирами и познавая азы военного дела, чтобы потом внести в эту науку и свою лепту.

На мой взгляд, самая объективная оценка – это оценка недоброжелателя и единомышленника, а наоборот, оппонента или даже врага. Вот, что пишет о нашем герое командующий 4-й танковой группой гитлеровской армии Эрих Гепнер: "Дикая дивизия, воюющая в нарушение всех уставов и правил ведения боя, солдаты которой не сдаются в плен, чрезвычайно фанатичны и не боятся смерти". При Гепнер был уверен, что подчиненные ему части атакует целая дивизия, а не простой стрелковый батальон.

«Без причины ничего не совершается», - говорил Бауыржан. – Всякие поступки должны быть предупреждены путем здравого анализа, своевременного выявления и устранения причин, порождающих нежелательные поступки». И я преклоняюсь перед его памятью, перед его подвигом, перед его личностью.

БАУЫРЖАН МОМЫШУЛЫ – ЛЕГЕНДАРНЫЙ ГЕРОЙ- ПАНФИЛОВЕЦ

*Жанжуманов Мейрим
ученик 9 класса
КГУ «ОШ № 4»*

«Мужество — не в силе руки и не в искусстве владения мечом, мужество — в том, чтобы владеть собой и быть справедливым». Бауыржан Момышулы – легендарный и великий панфиловец, советский офицер, участник Великой Отечественной войны, Герой Советского Союза, Народный Герой Казахстана. Вместе с тем из-под его пера вышли такие книги как: «За нами Москва», «Наша семья», «История одной ночи» и другие.

Бауыржан известен своей невероятной храбростью, стратегическим талантом и поразительной стойкостью в холодных и кровавых сражениях за жизнь. Герой обладал военной хитростью и проницательностью. Это не раз спасало его и жизни множество солдат от гибели. Бесспорно, можно сказать, что Бауыржан Момышулы – пример мужественности и расчетливого ума.

В доказательство этому хотелось бы привести примеры из его боевых сражений. 5 октября 1941 года 316-я стрелковая дивизия, в которую входил Бауыржан, была срочно переброшена на волоколамское направление по

причине начала битвы за Москву. Под командованием генерал-майора И. В. Панфилова 316-я стрелковая дивизия успешно отбила атаку немцев. Во время обороны Москвы Момышулы участвовал в общем в 27-и боях. За невероятный героизм 316-й дивизии было присвоено гвардейское звание, и впоследствии она получила наименование 8-я гвардейская стрелковая дивизия, в свою очередь 1073-й полк, в котором воевал Бауыржан Момышулы, стал 19-м гвардейским стрелковым полком. Также стоит сказать о битве на Волоколамском шоссе. Старший лейтенант Бауыржан Момышулы в отрыве от дивизии бесстрашно сражался на Волоколамском шоссе у деревни Матрёнино во время второго наступления вооруженных сил нацистской Германии на Москву. Виртуозное стратегическое мышление старшего лейтенанта дало возможность задержать немцев на 3 дня. Вскоре Бауыржан вывел батальон из окружения готовым к бою. Кроме того, Бауыржан имел крепкую стойкость. Оставаясь раненым, он все равно продолжает выполнять свой долг! Например, с 31 ноября по 7 декабря Момышулы вел упорные бои за станцию и населенный пункт Крюково. Тогда он, 5 декабря, получил ранение, но тем не менее продолжал командовать полком до 7 декабря.

В 1943 году в журнале «Знамя» впервые выходит повесть под названием «Панфиловцы на первом рубеже» («Волоколамское шоссе») Александра Бека. Писатель, будучи на фронте, по крупицам, из бесед с солдатами Красной Армии, воссоздает образ каждого из Панфиловцев и комбата-казаха – Бауыржана Момышулы. В своей повести автор показал не только храбрость и мужество командира батальона, но и его стратегические способности и лидерские качества. В своем романе автор поднял такие важные темы, как интернационализм и боевое братство советского народа. Эта повесть о человеческой совести, принципах и чувстве долга перед отчизной. Считаю, что эта повесть должна стать настольной книгой любого руководителя.

Бауыржан Момышулы проявлял мужество, храбрость и хитрость в множественных битвах, решивших жизни миллионов людей. Его личность оставила за собой огромный след в развитии народа и страны. В заключение можно сказать, что Бауыржан Момышулы – пример мужественности и расчетливого ума.

БАУЫРЖАН МОМЫШУЛЫ – ЛЕГЕНДАРНЫЙ ГЕРОЙ- ПАНФИЛОВЕЦ

*Хмырова Анна
ученица 10А класса
КГУ «Гимназия №1»*

Бауыржан Момышулы – одна из известнейших и блистательных личностей, которые жили в Казахстане. Он был не только талантливым

писателем. Бауыржан Момышулы работал учителем, экономистом банка, начальником районной милиции, прокурором района, служил в рядах Советской Армии на Дальнем Востоке, участвовал в боях с японской Квантунской армией у озера Хасан. Но знаменитым он стал благодаря своему героизму, проявленному в годы Великой Отечественной войны, и своему писательскому творчеству.

Для меня Бауыржан Момышулы – великий человек, который прошел всю войну. Он командовал разными воинскими подразделениями, начиная с взвода, заканчивая дивизией. С начала войны Бауыржан Момышулы воевал в составе 316-й стрелковой дивизии, переименованной позднее в 8-ю гвардейскую стрелковую дивизию. Сформирована она была в Алматы летом 1941 года, командовал ею генерал-майор И.В.Панфилов. Бауржан Момышулы достойно проявил себя в оборонительных боях во время второго генерального наступления вермахта на Москву, в направлении на Волоколамское шоссе, у деревни Матрёнино. Он личным примером поднимал солдат в атаку и сумел организовать оборону стратегически важного шоссе. Умелое командование батальоном позволило на три дня задержать фашистов на данном рубеже. После чего старший лейтенант Б. Момышулы вывел батальон из окружения боеспособным. В должности командира батальона Б.Момышулы провел 27 успешных боев, которые имели исключительно важное тактическое значение во время ВОВ. В боях у деревни Горюны и железнодорожной станции Матрёнино под его командованием батальон уничтожил 600 фашистских солдат, 6 танков и 2 штабных автомашины с секретными документами. При ночном налете с полувзводом бойцов и легкими орудиями в расположении противника в районе деревни Лопатино-Десятидворка уничтожено до 200 вражеских захватчиков. Также в боях в населенном пункте Крюково стрелковый полк под командованием Б.Момышулы уничтожил 18 танков и другую боевую технику. Бауыржан проявлял самоотверженность, мужество, поразительную храбрость и отвагу, чем воодушевлял бойцов на подвиги, дабы защитить страну. Он отличился своим умом: составляя тактики, которые позволили победить во многих операциях.

За все подвиги командир стрелковой дивизии Бауыржан Момышулы был представлен к награде Орден Ленина в ноябре 1941 года, а также был представлен к званию Героя Советского Союза в августе 1942 года. Но эта высокая награда нашла героя гораздо позже, в 1990 году, уже посмертно. В дальнейшем командир полка и дивизии активно участвовал в наступательных операциях 1942-1943 годов на Калининском фронте и в разгроме фашистских войск в Курляндии. Природный ум, смекалка и, бесспорно, воинский талант помогли ему изобрести собственный военный прием «Спираль Бауыржана», который теперь изучается во многих высших военных учебных заведениях за рубежом и остается актуальным на сегодняшний день. Без весомого вклада Бауыржана Момышулы во времена Великой Отечественной Войны число

погибших могло быть гораздо больше. Ведь разработанный им военный прием использовался и другими командирами батальонов и дивизий

Жизнь и подвиги Б. Момышулы легли в основу многих художественных произведений, авторами которых являются А. Бек, А. Крицкий, Д. Снегин, М. Габдуллин, А. Нуршаихов и многие другие. Я считаю, что, восхваляя его в своих произведениях, авторы гордились им и поражались его стойкостью и умом. Это восхищение передавалось тем, кто читал эти произведения, а их герой увлекал читателей на новые подвиги, уже в мирное время. Б. Момышулы - ЧЕЛОВЕК с большой буквы, так как он и после войны сумел проявить себя в военном деле, обучая студентов высшей военной академии Генштаба армии, где он преподавал. За свою деятельность он был награжден орденом Красного знамени, Орденом Красной Звезды и многими другими наградами, которые он, бесспорно, заслужил. Ведь не случайно кубинский лидер Фидель Кастро ещё в далёком 1963 году, отвечая корреспонденту газеты на вопрос «Кого из героев Второй мировой войны вы могли бы назвать своим кумиром?», не задумываясь, ответил: «Это герой книги Александра Бека «Волоколамское шоссе» – казах Момышулы».

БАУЫРЖАН МОМЫШУЛЫ- ЛЕГЕНДАРНЫЙ ГЕРОЙ- ПАНФИЛОВЕЦ

*Зарипова Алевтина
ученица 8 класса*

КГУ «Первый Темиртауский классический лицей»

«Высокие нравственные качества человека куются только и только в труде. Не стойкий в труде – нестойк и в бою». Так говорил советский офицер, участник Великой Отечественной войны, Герой Советского Союза, Народный Герой Казахстана, панфиловец, участник битвы за Москву, писатель Бауыржан Момышулы. Человек, который всей душой болел за свою родину, свой народ, полководец, который стал легендой при жизни, великий полководец, который с целью донести свое слово и воспитать в молодежи истинный патриотизм, трудолюбие и другие положительные качества настоящего гражданина своей страны, стал писателем с большой буквы. Его слова, ставшие афоризмами, становятся поистине неким путеводителем для современной молодежи. Его навыки великого полководца отражены во многих очерках - например, когда Панфиловской дивизии, в которой служил Бауыржан Момышулы в должности командира батальона, дали задание защищать Волоколамское шоссе, он управлял батальоном из 700 солдат, он сказал: «Мы все должны выжить», все ему верили. Он не боялся брать ответственность, что несомненно характеризует его как лидера, и тогда, в том бою, он решил сменить тактику, создать иллюзию того, что воюет большее число солдат и ему это удалось- немцы отступили. О

данном подвиге панфиловцев ярко описано в книге А.Бека «Волоколамское шоссе». Смелость и хладнокровие, самообладание и решительность, военная хитрость комдива Бауыржана Момышулы служили надежной поддержкой не только для офицеров, но и для бойцов, которые видели его рядом в самые трудные и опасные моменты боя.

В январе 1942 года в битве под Демьянском немцы потеряли в 6 раз больше солдат, нежели отряд Бауыржана Момышулы. Его тактика, умение находить слабые места противника, стратегическое мышление, нешаблонные действия спасли многим жизнь. Он был формальным и неформальным лидером. Самая основополагающая идеология Бауыржана Момышулы в бою – ценность человека. Еще в 1942 году Момышулы писал: «Главная сила армии и ее основная ценность — солдаты. Солдат погиб — вся ценность потеряна».

Талантливый человек талантлив во всем, именно о нем эта цитата, поскольку Бауыржан Момышулы был еще учителем, секретарем райисполкома, начальником милиции, финансистом. Человеку с такой богатой жизненной историей есть, что рассказать миру, молодому поколению, что он и сделал, став писателем он отразил в своем творческом наследии богатейший опыт-54 года своей жизни («История одного дня», «Битва за Москву», «Психология войны» и т.д.). После прочтения произведения «Психология войны», я поняла, что война – это не только бой, стратегия, но и целое искусство, и только человек, обладающий творческим потенциалом, креативным мышлением, способен победить. «Штыком убьешь одного, а умом – тысячу». Эта народная мудрость наталкивает Б. Момышулы на мысль о том, что «офицер должен быть не столько солдатом кулачного боя, сколько солдатом ума». «Среди прочих занятий командира главное – думать, думать, думать», – утверждает он. Именно поэтому в каждом слове его произведений прослеживается глубокая мысль.

К званию Героя Советского Союза был представлен в 1942 году, однако удостоен посмертно. В 1990 году золотая звезда Героя Советского Союза пришла в Казахстан. Бауыржан Момышулы прожил жизнь, которая легла в основу многих книг. И он действительно легендарный сын казахского народа.

Великий Абай говорил: «Подражай хорошему человеку, станешь хорошим». Очень хочется, чтобы молодое поколение ставило себе в пример именно таких героев, патриотов, грамотных, целеустремленных как Великий Бауыржан Момышулы. Его суждения, что преданность семье, народу, родине, государству, уважение к старшим, соблюдение законов, порядка, обычаев и традиций неразрывно органично связано с личным благополучием, забота об общественном благе является жизненной необходимостью и духовной потребностью, что только правильное отношение к общественным нуждам награждается общественным благополучием – это и есть основа счастливого благополучия народа и каждого гражданина.

БАУЫРЖАН МОМЫШУЛЫ – ЛЕГЕНДАРНЫЙ ГЕРОЙ- ПАНФИЛОВЕЦ

*Небесная Алина
ученица 8 класса
КТУ «ОШ №1»*

Война – страшная трагедия в судьбе человечества. Она приходит в жизни людей и рушит их взрывами, выстрелами и смертями. К сожалению, и нашу Родину война не обошла стороной. Летом 1941 года она ворвалась в спокойную жизнь целого народа, словно смертельный ураган, сломав все мечты тысяч юношей и девушек, уничтожив нажитую годами и трудом стабильную и счастливую жизнь взрослых, и навсегда вписавшись в память детей, переживших этот страшный период войны.

Я хочу рассказать о великом сыне казахского народа, писателе, Герое Советского Союза Бауыржане Момышулы. Бауыржан Момышулы родился 11 декабря (24 декабря по новому стилю) 1910 года в посёлке Орак-Балга Жуалынского района Жамбылской области в крестьянской семье. В 1929 году окончил 9 классов. С 1928 по 1936 гг. был учителем, секретарем райисполкома, работал в финансовых органах, начальником милиции. В 1936 г. окончил курсы при Ленинградской финансовой академии и с этого же года стал служить в Советской Армии. Участник Великой Отечественной войны - воевал в составе 316-й стрелковой дивизии, сформированной в Казахстане и Киргизии в 1941 г. под командованием генерал-майора И.В.Панфилова. Впоследствии сам командовал полком, дивизией.

Особое место в военной биографии Б. Момышулы занимает битва под Москвой. Но в ней немало и других подвигов. Только в должности командира батальона 19-го гвардейского стрелкового полка он провел в 1941 г. под Москвой 27 успешных боев в условиях маневренной обороны. За бои на Волоколамском направлении 7 ноября генерал Панфилов представил старшего лейтенанта Момышулы к ордену Ленина. Впоследствии старший лейтенант возглавил 19-й полк, который принял участие в боях за станцию и населенный пункт Крюково, где Момышулы, получив тяжелое ранение, продолжал командовать сражением. «Мы должны все выжить», - такую задачу ставил командир перед своими бойцами. И они ему верили и шли за ним. Умный, смелый, мужественный, честный, правдивый. Все эти качества были присущи этой яркой личности.

Герое, о котором я рассказывала в своем эссе, мы обязаны всем, потому что, благодаря ему и таким же, как он солдатам, мы с вами живем в мире. За чистое небо и счастливых детей мы обязаны всегда благодарить людей, которые совершили этот подвиг и победив фашизм, создав удивительный феномен в истории человечества – массовый героизм советского народа.

БАУЫРЖАН МОМЫШУЛЫ- ЛЕГЕНДАРНЫЙ ГЕРОЙ- ПАНФИЛОВЕЦ

*Литвинова Макка
ученица 8 класса
КГУ «Школа-лицей
имени Бауыржана Момышулы»*

Бауыржан Момышулы - личность яркая, пример воинской и творческой доблести. Как он воевал, каким человеком был там, на фронте, мы узнаем из книг, написанных им, таких как «За нами Москва», «История одной ночи», «Психология войны». Автор писал: «Некоторые из нас научились прямо смотреть в глаза фактам, анализировать их, быть объективными, не бояться говорить правду, рассуждать о государственных делах». Это значит, что война выковала на фронте и в тылу сильных людей, способных на собственные выводы о жизни частной и народной, без лицемерия и фальши. Можно сказать, что Бауыржан Момышулы во время Великой Отечественной войны проявил мужественность и суровость характера, способность брать ответственность за руководство действиями солдат, за ведение боя, мудрость и хитрость ума в условиях окружения врагом, любовь к жизни и преданность Родине, за свободу которой жизни не жалко. Только такие самоотверженные люди могут носить гордое звание легендарной личности.

Предполагаю, что процесс формирования, становления и укрепления личностных качеств Бауыржана Момышулы пришёлся на период детства и юношества. Будущий Герой Советского Союза родился 24 декабря 1910 года в Коль-Бастау, Жуалинского района, Жамбылской области в семье скотовода. Семья была трудолюбивая, работали все и много. Он рано потерял мать. И его воспитанием занимались близкие родственники, бабушка, отец. Именно они удовлетворяли любознательность мальчика в познании мира, что хорошо для батыра, что плохо для человека. В юном возрасте Бауыржан жил в нескольких интернатах. В 1932 году его призвали в армию. Уже в следующем году окончил училище и стал офицером. Его обостренное чувство справедливости, честность и неподкупность закалялись непростым временем и жизненными испытаниями. В 31 год старший лейтенант уже имел большой личный опыт, что позволило ему в критический момент для ВОВ, битве под Москвой, умело руководить батальоном, несколько раз выходить из окружения, сохранив живую силу и технику, участвовать в двадцати семи боях, не терять боеспособности, будучи раненым дважды.

О подвиге солдат-панфиловцев, когда противнику до Москвы оставалось всего 100 километров, мы узнали из книги А. Бека «Волоколамское шоссе». Бауыржан Момышулы выступает главным героем этой повести и очевидцем трагических событий. Перед нами пересказ боевых действий командира батальона, который не боится говорить о страхе и о преодолении трусости,

который проявлял жестокость, чтобы смыть позор предательства; он же отдавал приказы стоять насмерть и думал, как сохранить жизнь бойцам. На мой взгляд, очевидно величие простого человека, заслужившего авторитет среди бойцов, уважение среди Главного командования, славу народную. В то время многие фронтовые и центральные газеты рассказывали о героических поступках старшего лейтенанта, комбата Бауыржана Момышулы, «человека, у которого нет фамилии». Неопровержимым доказательством является донесение полковника Серебрякова: «Отрываясь 5 раз от дивизии в тылу противника, выполняя специальные задачи в условиях окружения, Бауыржан Момышулы успешно выводил свой батальон».

Бауыржан Момышулы - легендарный герой-панфиловец, человек, который останется не только в книгах, памятниках, но и в наших сердцах, памяти поколений. Потомки хранят светлую память о необыкновенном человеке, благодарят за мир и спокойствие!

MILITARY AND CREATIVE PROWESS OF BAURZZHAN MOMYSHULY

Satmoldina Dilnaz
8th grade
School-lyceum named
after Baurzhan Momyshuly

Confidence generates a thirst for success, raises energy, gives quite definite orders or triggers personal action - the desire for immediate action
Baurzhan Momyshuly

Baurzhan Momyshuly is a legendary name. A well-known writer, a famous warrior of the Great Patriotic War.

The bravery and courage of the legendary personality, Hero of the Soviet Union - "Khalyk khakarmany" Baurzhan Momyshuly still remember the fields and mountains, land and sky of the fronts, where the horseman of the Kazakh land fearlessly fought. An excellent strategist, an impeccable commander was glorified throughout the Union.

Baurzhan Momyshuly was born in 1910 in the Dzhambul region. While still a young man, he worked as a teacher, secretary of the district executive committee, financier, police chief. In 1936 he was called up for active military service and forever linked his future with the Soviet Army. During the Great Patriotic War, he was the only Kazakh division commander. He went through the whole long war, first as a senior lieutenant, and at the end of the war as a colonel. He commanded a platoon, battalion, regiment and division.

The battle near Moscow occupies a special place in Momyshuly's biography. He fought as part of the 316th Infantry Division, formed in Kazakhstan and

Kyrgyzstan in the summer of 41st under the command of General I.V. Panfilov. Then for the first time they started talking about B. Momyshuly as a talented commander. For heroic battles in the Volokolamsk direction on November 7, General Panfilov presented Senior Lieutenant Momyshuly to the Order of Lenin (the highest award of the country at that time). But the fate of the award list is still unknown.

The famous writer A. Bek wrote a wonderful story about the feat of the soldiers and commanders of the Panfilov division, "Volokolamsk highway", in which many pages are devoted to a courageous warrior, a Kazakh officer, our fellow countryman.

There was a lot in the military biography of Momyshuly and other glorious pages: one simple listing will take a lot of time. Considering the significant military merits of Momyshuly, his other commander, Colonel I.I. Serebryakov in August 42nd presents Bauyrzhan for the title of Hero of the Soviet Union.

It is also unknown what happened to this award list. The subsequent military deeds of our compatriot were not adequately noted either. Only three military orders were awarded to Momyshuly - Red Banner, Patriotic War I degree and Red Star.

A reasonable question arises: why at one time the military exploits of Momyshuly were not appreciated as they deserve? Perhaps, the bustle and confusion of wartime affected. But why exactly on it? Even then, his personality was quite colorful and noticeable, and his name was loud. Maybe, nevertheless, in relation to him, a negative attitude of one of those in power was manifested, and more than once? This seems more likely because Bauyrzhan Momyshuly was distinguished by his firm and direct character, if not straightforward. He always said to everyone only what he thought, never adjusted to anyone. Being demanding of himself, he demanded this from others. Possessing a heightened sense of justice, he was "uncomfortable" for others. That is why troubles often accompanied him, and there were many legends around his name.

Baurzhan Momysh-uly was a bright personality who invariably attracted those around him. He did not let everyone into his world. But he knew how to love selflessly. He remained forever friendship with his comrade-in-arms, the writer D. Snegin.

The people have always appreciated their hero. And it is extremely true that, albeit with a great delay, Bauyrzhan Momyshuly in 1990 posthumously received the title of Hero of the Soviet Union, the Order of Lenin. These awards for the father were received by his son, Bakhytzhan.

BAURZHAN MOMYSHULY – IS ONE OF THE PANFILOVETS’ LEGENDS

*Mikhailenko Elizaveta
11th grade
№1 Gymnasium*

One dark October in 1941 when Germans were getting close to Moscow, it appeared that they had some bad news since the way was closed by the 316th Rifle Division, now known as the 8th Guards Division named after Major General Panfilov. Then, in the seven-day battle of Kryukov, Panfilov, together with other units of the Red Army, restrained the pressure of the Germans and drove back the enemy. After that, one war journalist decided to let people know the real hero, one of the heroes of that battle. However, that was a long way finding this fighter, finally, he found him. The first question that he asked him was what his surname was, but that hero didn't have a surname and that hero is Baurzhan Momyshuly.

Baurzhan Momyshuly is a soviet officer, participant of the Great Patriotic War, Hero of the Soviet Union, People's Hero of Kazakhstan, participant of the Battle for Moscow and a writer. Although his calling was being a teacher, we know him in a very different way, we know him as a fighter. He was born on the 24th of December in 1910. He didn't have anyone but his grandmother and his father. Despite the fact that he didn't have his full family, he still managed to grow up being a mature, wise person who got the titles of National Hero and Hero of the USSR.

Doubtless, we can count his awards and his best qualities that he showed to the world during his time being, but let's get straight to the point when he started becoming a hero for everyone.

Even being a teacher, people trusted him and saw his potential. Back then, his leadership qualities were appreciated, entrusting the place of the secretary of the executive committee, and later the district prosecutor. But later, he had other things to manage, so in 1932, he joined the ranks of the Red Army, but that was not when he began his way.

During the Great Patriotic War, he was an instructor at the military enlistment office of the Kazakh SSR. During the formation of the 316th Infantry Division, Major General Panfilov appoints Senior Lieutenant Momyshuly as the battalion commander. We all know how exhausting and difficult the war was, because no one knew the final of it, but thanks to the special tactics, it was so much easier to win the war. Panfilov used such a technique: the fighters dig in, hold the defense, and when the order to retreat comes after the battle, under the cover of night they take away weapons, wounded and secretly retreat to an enormous distance. While these soldiers are gaining strength and digging trenches further, the battalion of Baurzhan Momyshuly, who held the second line of defense, is fighting with the enemy. He brilliantly put into practice the tactics of fighting with small forces developed by

Major-General Panfilov against an enemy many times superior in strength, which later became known as the "Momyshuly spiral".

The most extreme point of the Moscow defense was the village of Kryukovo. When Chief of Staff Rakhimov brought a map of the defense line to Bauyrzhan, he took a military map, tore off the part where the terrain behind them was depicted and threw it into the fire. This meant: "There is nowhere to retreat, if the enemy takes Moscow, everything is over - the native steppes are further away, and fascists cannot be allowed there."

Despite being hurt a big amount of times; he never gave up. Even getting hurt for four days in a row, he continued to fight, he continued to protect those places from the enemy.

In the battles for the railway station and the settlement of Kryukovo, the 19th Guards Rifle Regiment under the command of Momyshuly was in the center of the order of battle of the 8th Guards Division and fought hard from November 30 to December 7, 1941. In these battles Momyshuly received another wound, but continued to command the regiment. Then, together with other parts of the division, the regiment went on a counteroffensive.

As a battalion commander, Bauyrzhan Momyshuly conducted 27 successful battles of extremely important tactical importance. For all these and other exploits, Momyshuly, commander of the 316th Rifle Division Panfilov, was presented with the Order of Lenin and in August 1942, commander of the 8th Guards Rifle Division Serebryakov was awarded the title Hero of the Soviet Union.

He was an outstanding writer, a participant in the Battle of Moscow and other important battles. All his works are inspired by the experiences of participating in military battles and tell about that difficult period in the life of the people. They describe real events and comrades who fought side by side with him.

That is a hero, the hero that we need!

BAURZHAN MOMYSHULY – IS ONE OF THE PANFILOVETS’ LEGENDS

Tsai Daniel
10th grade
№1 Gymnasium

For the heroism, shown on the fronts of the Great Patriotic War, hundreds of thousands of soldiers from Kazakhstan were awarded with military orders and medals of the USSR. Kazakh people made a huge contribution to the victory of the Red Army. Bauyrzhan Momyshuly became one of the eminent Kazakhstanis on the battlefield

Bauyrzhan Momyshuly - Soviet officer, participant of the Great Patriotic War, Hero of the Soviet Union, National Hero of Kazakhstan. He was born on December

24, 1910 in Kolbastau in a simple nomad family. In his youth he worked as a teacher, secretary of the district executive committee, financier. During the Great Patriotic War, Bauyrzhan was the only Kazakh, who was division commander. He was part of the 316th Infantry Division led by Major General IV. Panfilov. This division became famous for the battles for Moscow, where Bauyrzhan distinguished himself with especial courage. Several times, he was wounded, but he did not leave the battlefield. Bauyrzhan Momyshuly is the hero of many literary works. One of such works is Alexander Beck's novella "Volokolamsk Highway". In this story, Bauyrzhan Momyshuly talks about how to win even in the most terrible situation. This book was in the field bags of commanders at the front. This book is still being studied in military academies.

Bauyrzhan Momyshuly was awarded with many awards: Hero of the Soviet Union posthumously, Order of Lenin posthumously, Order of the Red Star, two Orders of the Red Banner, National Hero of Kazakhstan posthumously.

I believe that Bauyrzhan Momyshuly is the personification of Kazakh bravery and patriotism. For his acts of bravery and valor, he was awarded with the highest awards and medals. His name will forever remain in the memory of Kazakhstan people and he will always be honored as a legend of the nation.

BAUYRZHAN MOMYSHULY IS THE LEGENDARY HERO OF KAZAKH NATION

*Bashanov Argen
10th grade
№20 School-lyceum*

Probably, many Kazakhstanis have heard the name Bauyrzhan Momyshuly at least once. Parks and streets are named after him, and monuments have been erected in honor of this great man, but most do not even know who he is. Momyshuly was a primary school teacher before the World War II started, he broke out and he was sent to the war. For his heroic deeds he was awarded with the title of the Hero of the Soviet Union and many other decorations. He passed away in 1982. Monuments to Bauyrzhan Momyshuly can be found not only in his motherland but also in Nur-Sultan and the Moscow Region.

Bauyrzhan Momyshuly is a Soviet officer and writer. Member of the Great Patriotic War, soldier Panfilov. In particular, he went down in history as one of the outstanding commanders in the battles for Moscow. During the defense, he raised the morale of the soldiers and organized the defense well. He was posthumously awarded numerous medals and awards. During his life, he wrote a large number of books, among which the most famous - "Moscow is behind us", "Our Family", "The Truth About War", etc. He knew many languages, and he wrote in Russian and Kazakh languages, he translated his books by himself. He also translated many works and even poems of Kazakh and Uighur writers and poets into Russian. He translated

works of Russian writers into Kazakh for publication in Kazakhstan. In addition to prose, he published many articles, worked in the field of literary criticism, travel essays. He was a member of the USSR Writers' Union.

Later in 1943, based on the exploits of Bauyrzhan Momushuly, a very interesting book "Volokolamskoe Highway" was written, the story of which was told on behalf of Bauyrzhan Momyshuly. Bauyrzhan Momyshuly at that time gained such fame that even the Cuban politician Fidel Castro mentioned him in his interview, saying that he was a hero of the Second World War.

An interesting fact: in childhood, due to his special character, he even had the nickname "Shan Temes", which means "The dust will not touch" I believe that Bauyrzhan Momyshuly is a true hero and pride not only of our nation, but also of all post-Soviet countries. His exploits will forever be immortalized in history and he will never be forgotten.

BAUYRZHAN MOMYSHULY IS A LEGEND OF THE KAZAKH PEOPLE

Anastasia Pikalova
10th grade
№1 Gymnasium

The name of this person, significant for the Kazakh people and familiar to everyone, is pronounced with special respect and revered. I think this isn't only national but the people's hero of Kazakhstan. Bauyrzhan Momyshuly was born in 1910 in Kolbastau aul, grew up without a mother, and was brought up by his father and grandmother. After graduating the school, he started working as a teacher, later became a district prosecutor, but in 1932 he joined the Red Army.

In everything, whatever Bauyrzhan Momyshuly undertakes, I see his leadership qualities and talent. And when trouble came to the people, a terrible war, he helped to form a division and left with it to struggle for his country. In my opinion, on the fields of the Great Patriotic War, he proved himself as an excellent strategist and brave commander.

A hero is born for the people and dies for the people, says a Kazakh proverb. I think that this popular wisdom, like no other, was confirmed by the great warrior, citizen Bauyrzhan Momyshuly.

With the outbreak of the war, Momyshuly went to the front. He took part in battles near Moscow, commanded a battalion of the famous 8th Guards Division, was a regiment commander, and then a commander of an entire division. He proved himself to be a remarkable expert in military affairs, his name became legendary. Many books have been written about his exploits. I think the most famous work about him is the story of Alexander Bek "Volokolamsk highway". With the participation of Bauyrzhan Momyshuly, the beginning of the victory in the defense of Moscow was

laid, where he showed unprecedented courage as the battalion commander of Panfilov's division. Bauyrzhan said that war is not just a confrontation with weapons, war is a battle of brains. "He is truth and legend, ironic and self-willed. He is a phenomenon of the Kazakh people" - this is how famous writers Chingiz Aitmatov and Mukhtar Shakhanov wrote in their book-dialogue "The Cry of the Hunter over the Abyss".

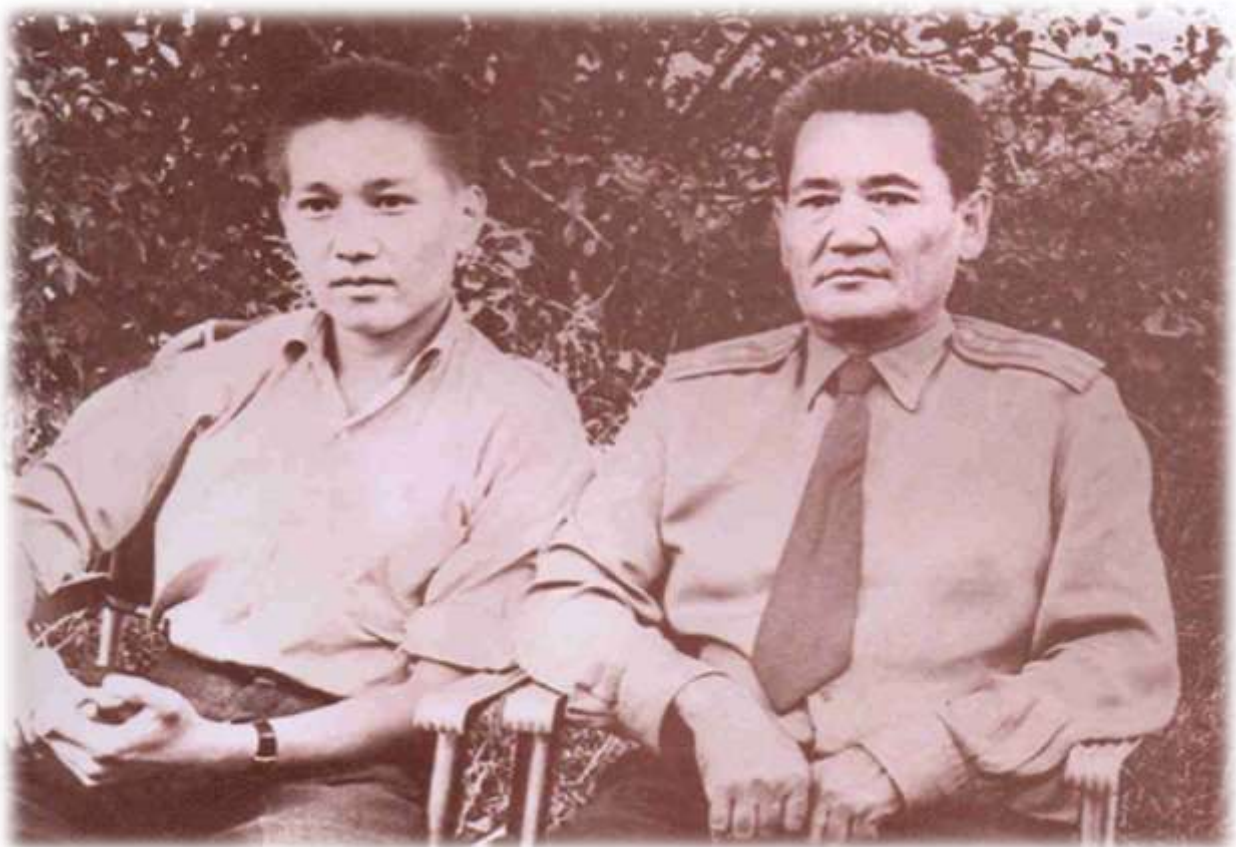
Now we are trying to study the military-theoretical heritage of Bauyrzhan Momyshev for use in the construction and reform of the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan in the training and education of Kazakh soldiers. He wrote: "... during this war, the Kazakh people forced the whole world to bind themselves as a people. In the war they hardened, acquired a wealth of experience, and rose higher." Bauyrzhan's legacy is great in the light of the problems of the defense security of the fatherland, in matters of the practical activities of the top military leadership and strategy. He understood strategy as the science of preparing and waging war in general. "War," as he defined later, "is a partial and temporary, but the most critical phenomenon in a person's life. For many years it decides the fate of his Motherland, the fate of his people ...".

Bauyrzhan Momyshev wrote about everything that he saw and experienced at the front, which shocked and remained in his memory forever. Thirty-eight notebooks-diaries helped him in writing the truth about the war. He led them at the front, in any conditions: on the march, in a trench, surrounded. In my opinion, his book "Moscow is behind us", dedicated to the military exploits of the Panfilov division, is permeated with a great love for ordinary soldiers, for the Motherland. His collections of stories became known: "An officer's diary", "The story of one night", "Frontline meetings" and the biographical story of I.V. Panfilov "Our General". And in 1976 he was awarded the State Prize of the Kazakh SSR.

I believe that the process of educating young people in the spirit of true patriotism is necessary to refer to the life and work of such outstanding persons as Bauyrzhan Momyshev, to cite them as an example as the worthiest and respected people of our country. Hero of the Soviet Union Bauyrzhan Momyshev is one of the great sons of the Kazakh people who went through the entire war and honorably fulfilled his military and civic duty. His military exploits, command orders and reflections as a writer are the life path of a great hero.

**БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫНЫҢ
ОТБАСЫЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ**

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫНЫҢ ОТБАСЫЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ

*Алданова Ақбота
«№9 Лицейі» КММ
8 сынып*

Бала нені білсе жастан, ұядан –
Өле өлгенше соны таныр қиядан.
Жүсіп Баласағұни

«Ұрпақ тәрбиелі болса, сол ұлттың болашағы жарқын болмақ» деп санаған дана халқымыз бала тәрбиесіне ерекше ден қойып, назардан тыс қалдырмаған. Өйткені болашақта талай биіктерді бағындыратын жеке тұлға болудың алғашқы қадамдары осы тәрбиеден басталатыны сөзсіз.

Қазақ халқының мәртебесін асырып, рухын асқақтатып, ерлігі мен батырлығы барша жұртқа танымал жауынгер Бауыржан атамыздың отбасында қаланған дәстүрі мен өміріне өзек еткен өмірлік тәжірибелеріне тоқталуды жөн көрдім.

Адам баласы «Ата дәстүрімен тәрбиеленбей, ана сүтін ембеген баладай жатбауыр» болмауы үшін ана құрсағына біткеннен бастап ұлттық тәрбиемен сусындауы керек. Анасынан ерте айырылса да, әкенің өнегесін алып, әжесінің өсиетін естіп өскен батыр ағамыздың бойына сіңген отаншылдық пен шыншылдық, әділеттілік пен туысқандық сезімдердің негізі қаланып, даңқты тұлға болуына септігін тигізген отбасылық құндылықтары еді.

Бауыржан Момышұлы дүниеге келгенде, атасы Имаш:

Ата тілегі оң еді,

Ғұмырлы бол, құлыным.

Бұл жер батырлардың төрі еді,

Сыңары болсын, құлыным,— деп адами құндылықтарды бойына сіңіріп, елі үшін өміреніп, халқы үшін қамданатын асыл ер болуын құдайдан тілеген.

Қазақ отбасындағы ғасырлар бойы ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан ұлттық тәрбие ескінің көзіндей, жаңаның өзіндей болған әдет-ғұрып, салт-дәстүр негізінде жүзеге асатыны бәрімізге мәлім.

«Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілесің», «Өлімнен ұят күшті» деген мақал-мәтелдердің сырын аша білген жазушы үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсету, парыз бен ұятты сезіну, қоғамға өзіндік пайда тигізу, ең бастысы – адамның қадірін түсіне білу сынды адами құндылықтардың ана сүтімен беріліп, санада сақталып, дағдыға айналуы керек деп санайды. Осының бәрін тек айтып қана қоймай, өз өміріне арқау етіп, нәтижесін көрсете білген қаламгер. «Ертексіз өскен бала – рухани мүгедек адам...» демекші, кішкентай кезінен бастап, салт-жоралғыларға берік, ел анасы деп танылған әжесінен ертегі, жыр-толғаулар, жұмбақ-жаңылтпаш сынды ауыз әдебиетін естіп өседі.

Ар мен намысты биік ұстаған Бауыржан атамның «Ұшқан ұя» еңбегінде халқымыздың өмірі мен рухани келбеті шынайы суреттелген. Сонымен қатар ата-ананың алар орны мен олардың балаға деген сүйіспеншілігі, ауыл адамдарының өзара байланысы мен сыйластығын кейіпкерлер арқылы көрсетіп, өзіне ерекше әсер еткендігін баяндайды.

Сұрапыл соғыс жылдарында бастан кешкен қиындықтарды қалай жеңе білді, қарсы келген жауға қорықпастан, қалай төтеп берді деп ойлап көрсек, қазақтың «Көкпар», «Аударыспақ», тағы басқа ұлттық ойындарын көзімен көріп, оның батылдығына, ептілікке үйрететін, бұлшық етті шынықтыратын, еш ойланбастан тәуекелге апаратын, ел намысы үшін сынға төтеп бере алатын әдеттерді үйрететін ұлттық спорттық ойындарды кейінгі ұрпаққа асыл қазынадай қарауын өсиет етеді.

Сондай-ақ асық, жасырынбақ, ақсүйек ойнау жастарды мергендік пен шеберлікке, табандылық пен шыдамдылыққа, ептілік пен ширақтыққа жаттықтыратынын және олардың қан майданда ер жігітке қажетті жауынгерлік дағдыларға тәрбиелейтінін терең сипаттайды.

Тамыры тереңге жайылған тарихымыздан сыр шертіп, елі үшін, жері үшін жан пида болған Исатай, Махамбет, Амангелді сынды батырлардың ерлігін оқып, санасына тоқып өскен. Жадында мәңгі сақтап, намысты қолдан бермей, қол бастайтын көсем, сөз бастайтын шешен бола білді. Себебі, «Сөз тапқанға қолқа жоқ» дегендей, шапшаң ойлап, тез жауап қайтаруға тәрбиелейтін «Айтыс» өнерінің үлгілерін әкесі Момыштың айтысқа түскен шеберлігі мен сөз тапқырлығын өз шығармасында сөз етеді. Әсіресе бәдік айту, суырып салмалық өнердің арқасында әдебиетке деген қызығушылығы артып, адам баласының ой-өрісінің артуына ықпалын тигізетінін баяндай отырып, күтпеген оқыс жағдайларда үнемі шұғыл шешім қабылдауға дағдыланғанын суреттейді.

Егер ата-ана өз баласына жастайынан осындай ұлттық тәрбиенің негізін қалап, рухани құндылықтарды бойына ұялата білсе, алдағы өміріне болжам жасап, дүниенің бір кірпіші боп қалануына жол көрсетері анық.

Егеменді елінің ертеңін ойлап, ұлттық құндылықтарын сақтап, оны құрметтеп, кейінгі толқынға жеткізе білсе, нұр үстіне нұр болар еді. Себебі қазақтың қайнаған ортасында өсіп-жетіліп, халқымыздың асыл қазынасына ерекше мән беріп, жас ұрпақтың санасында ұлттық қор ретінде қалыптасу керектігін өз шығармаларында атап көрсетеді.

Ұрпақ жадында «Халық батыры» деп сақталып, ұлт намысын таптатпай, ел байрағын құлатпай, асқан парасаттылық пен даналықтың арқасында нағыз қазақтың бейнесін сомдап келеді. «Жалғандықтың балын татып, тірі жүргенше, шындықтың уын ішіп өлген артық» деп қай кезде де, шындықтың туын жоғары ұстап, көрсеткен айбынды ержүректілігімен ел есінен ұмыт болмайды.

Қыстың қаһарлы күнінде дүниеге келуі оның қатал мінезіне әсер еткен десе де, қарапайым жайшылық кезінде сабырлы, мейірімді болған. Алғашқы еңбек жолын ұстаздықтан бастаған батыр атамның халық тәрбиесімен берілген ат

үстінде қылышпен ойын көрсетуөнерімен талайды тамсандырып, тәнті еткен. Кез-келген саланы тез меңгеріп кететін қабілетінің арқасында қаржылық сауатымен де көзге түскен.

Ұлы Отан соғысында дивизия басқарған екі-ақ қазақтың бірі – Бауыржан Момышұлы болған. Одан кейінгі жылдарда да өзінің кәсіби шеберлігімен барша халықты мойындатқан. Соның дәлелі ретінде Куба елінің саяси күрескері Кастро Бауыржан атаның еңбектерін оқып, өмірге көзқарасын өзгерткен екен деседі.

Ел тарихы мен мәдениетіне қамқор болып, өз халқыңды бәрінен артық жақсы көруге ұмтылдыру – тәрбиенің қайнар көзін танытып, отбасылық құндылықтың сипатын көрсеткен ұлы бабамыздың үйреткен тағылымы.

Ендеше, болашақтың тізгінін ұстайтын жастарымызды осы уақыттан бастап, ұлы тұлғалардың үлгі-өнегесімен тәрбиелеуіміз өте маңызды деп санаймын.

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫНЫҢ ОТБАСЫЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ

*Ермаханова Акжан
"14 мектеп-лицейі" КММ
11 сынып*

Мен "Бауыржан Момышұлының отбасылық құндылықтары" тақырыбын таңдадым. Себебі, оның отбасылық құндылықтары туралы білгім келді. Солайша, отбасы туралы жазған Бауыржан Момышұлының "Ұшқан ұя" атты кітабына тоқталдым. Бұл жерде жазушының балалық шағы, отбасы, жауынгерлік күндері туралы жазылыпты.

Ол анасынан үш жасында айырылған соң ата-әжесінің қолында өсіп, сол кісілердің тәрбиесін алған. Әже-әпкелері анасының жоқтығын білдіртпей, барынша көңіл бөліп өсірді. Бауыржан атамыз өзіміз сияқты қарапайым отбасынан шыққан. Момышұлының отбасылық құндылықтары ерекше болған екен. Оның бірі: әкесі Бауыржан Момышұлының атасымен бірінші кездесуіне арнайы қой сойып, атасын отбасымен бірге қонаққа шақырған. Ата-анасының қандай күймен ұлын күткені туралы соның барлығын егжей-тегжейлі айтқан. Оның әкесінің айтуы бойынша, анасы Бауыржанға қарап жүріп қиналған кезде, әкесі түс көрген. Түсінде бір кісі араб тілінде төрт есімді айтқан. Оянған соң, ол түсін былай түсінеді "Жаратушы оған төрт ер азамат сыйлайды, ал ол ұлдарына сол төрт есімді қояды". Солайша тұңғыш ұлының есімін "Бауыржан" деп қояды екен. Бауыржан Момышұлының әкесі оған жеті атасын үйретіп жүрген. Кейін үйіне қонақ болып келгендердің міндеті Бауыржанның білімімен қызығып, одан өзінің есімі мен барлық арғы аталарының есімдерін сұрау. Ал әжесі жануарлардың тілін үйретіп, жануарлар мен аңдар туралы ертегілер айтқан

екен. Бір түні Үбиан Бауыржанның әпкесі оны ұйықтатар алдында, жаттай алмаған сүрелер кішкене миына кірсін деп жастығының астына Құран кітапты қойып қояды екен.

Уақыт өткен соң Үбиан әпкесі тұрмысқа шығады. Сол кезде әкесі қызының зергерлік бұйымдарын өзі жасайды. Ал Бауыржан әкесінің оң қолы болып көмектесіп жүрген. Алдымен саздан қалаған пішіндегі ойығы бар тостақан жасалған сосын ішіне күміс теңгелер қойылған. Әкесіне көмектесу Бауыржан үшін балалық арманының биік шыңы болған екен. Кейіннен той барысында ауылдың ата-әжелері дәстүрлі жаңбыр деп бауырсақ пен өрікті шашады. Ол бірінші салтанатты тілек болып саналады екен. Момышұлының отбасында осындай ерекше, қызық дәстүрлері болған. Ондай дәстүрлерді қолданатын адамдарды сирек кездестіруге болады. Кітапта тағы басқа көптеген қызықтар мен қызықты дәстүрлер болғанын жазып өткен.

Менің ойымша, Бауыржан Момышұлы кітабында өзінің өмірі туралы әсерлі әрі қызықты жазған. Бұл кітапты оқып шыққан соң, ерекше әсерде болдым. Оның әке-шешесінен, ата-әжесінен алған тәрбиесі ерекше болды. Әкесі мен атасы оны көптеген нәрселерге үйретіп, ақыл кеңесін аямаған. Ал әже - әпкелері қызықты оқиғалар айтып, барлық нәрседе көмектесуге тырысқан. Солайша, Бауыржанды пайдалы заттарға, отбасының құндылықтарына үйретіп тәрбие беріп, өсірген.

Біздің қазақ халқымыз отбасылық құндылықтарға қатты назар аударып, оны құрметтейді. Әр отбасының өз құндылықтары болады. Бізге сондай қасиетті құндылықтар сонау ата-бабаларымыздан аманат болып келеді десекте болады. Отбасылық құндылықтарға үлкендерге, ата-анаға сый құрмет көрсету, ата-әжеміздің ақыл-кеңестерін тыңдау, жақын адамдарға мейірімді, адал болу, балаларға жақсылап, қателеспей тәрбие беру және тағы да басқалары жатады. Жеке өзім отбасылық құндылықтарға жақсы қараймын және ұстанамын. Біздің міндет отбасылық құндылықтарды бағалап, болашағымызға сақтап беру. Осы таңдаған тақырыбымнан отбасылық құндылықтардың маңызын және де маңызды жерлерін түсініп, өзімнің түсінгенімді жеткізуге тырыстым.

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫНЫҢ ОТБАСЫЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ

*Байназарова Әсемай
«№ 4 ЖББМ» КММ
10 сынып*

Елбасымыз «Отбасы – Қазақстан қоғамының дінгегі, экономикадағы, мәдениеттегі, әлеуметтік саясаттағы барлық жаңа жетістіктерінің негізі» демекші, адамның жеке тұлға болып қалыптасуында отбасы үлкен рөл

атқарады. Халық арасындағы "Отан отбасыдан басталады" деген сөз бекер айтылмаса керек.

Қазақ елі тәрбиеге аса үлкен назар аударған. "Ұяда не көрсең ұшқанда, соны ілерсің», «Кішіге ізет, үлкенге құрмет», «Атаға не қылсаң, алдыңнан сол келеді», «Әкеге қарап ұл өсер, шешеге қарап қыз өсер» деп өз балаларына ұлт болашағы үшін адамгершілік қасиетін ертеден сіңірген.

Әрине, баланың жеке тұлға болып дамуы үшін ата-ананың орны бөлек. Бала әкеден-ақыл, анадан-мейірім алады. Бауыржан Момышұлы дана да данышпан, шешен әрі ақын, ержүрек батыр болып, атағы әлемге танылған. "Балапан қыран болу үшін оны самғатып ұшыратын ата немесе әке де қыран болу керек" демекші оның осы дәрежеге жетуі, өткір әрі қатал мінезі, баласына діни тәрбие берген әкесі Момыштың арқасы.

Бауыржан Момышұлын танымайтын қазақ жоқ десем, артық айтқаным болмас. Бауыржана атамның нақыл сөздері басынан кешкен жайттары ғана емес, өмірден көріп білгені, оқиғалардан көңіліне түйгені, болашақ ұрпаққа деген ойлары. Шындығында, оның ащы сынға толы сөздері бізді қара түнектен алып шығатын, ой-санамызды қорқыныштан арылдыратын жарық сәуле ретінде қалды.

Бауыржанның отбасындағы құндылықтары мен бала тәрбиесіндегі қағидаларын келіні Зейнеп Ахметованың арқасында танып отырмыз. "Шуақты күндер" кітабында Баукеңнің келіні атасынан үйренген тәлім-тәрбиесі мен естеліктері туралы жазған. Бір берген сұхбатында: "Алғашында атам жайлы күнделік жүргізе бастадым. Атам бір күні оны біліп қойды. Сонда маған айтқаны: көзіңмен көріп, құлағыңмен естігеніңді ғана жаз, өзге адамдардың Баукең мындай енді, андай енді деген сөздерін қыстырма,- деп ақыл айтқан.

Тағы бір күні шай қойып, ыдыстарды жуып жатқанымда айтқан өсиетін әлі де жадымнан шығармай келемін: "Жаман әйел ыдыс-аяқтан өшін алады. Сен менің баламсың, жаман болуға хақың жоқ. Келіп-кетіп жатқан адамдар сені күйканы күйдіргеніңе ашуланыпты демейді, өздерінің келгеніне торсаңдап жүр екен деп ойлайды. «Момышұлының келіні барған кісіні жақтырмайды екен» деген жағымсыз атаққа ілінесің. Кім келсе де жылы жүзбен, ашық қабақпен қарсы алғын. Егер қадірін кетіріп жатқан қонақ болса, қалай шығарып салуды өзім білем. Сен маған қарама, үлкен-кіші демей дәмді алдына тартып, сыйлап аттандырғын» - деген болатын.

Қазіргі шыншылдығымда атамның арқасы: "Анам маған үлкеннің бетіне қарап сөйлеме" деп үйреткен болатын. Қара шаңыраққа да үйреніп, атама көзім де, өзім де үйрене бастағанда, атам маған үйрете бастады. Столды тарс еткізіп ұрады да: «Көзіме тура қара! Айтатын ойыңды ашық айт! Алдында қазулы көр тұрса да шындықты бетке айтудан қаймықпа?!» – дейді. Сөйтіп, атам «тоқпақтап» жүріп, көп нәрсеге үйретті. Әсіресе шенеуніктердің әділетсіз іс-әрекетін көргенде шыдай алмайтыным рас. Бұл – шындығында атамның маған үйреткен әдеті.

Біздің білуімізше, ұлы алып тұлғаның жалғыз тұяғы - Бақытжан. Оқырман, егер ұлыңыз болса, Бауыржан Момышұлының Бақытжанға айтқан нақыл сөздерін балаңызға жастайынан құлағына құйғаныңыз артық болмас.

1. Ешқашан мақтанба! Жұрт мақтасын.

2. Уайымға салынудан алшақ бол. Арба да сынбайтын, өгіз де өлмейтін шешім қабылда. Тез шешім қабылда. Тәуекел түбі жел қайық жүзесің де өтесің. Уайым түбі тұңғиық батасың да кетесің.

3. Уәзірі мықтының тірлігі жеңіл. Мықтысын таңда!

4. Сырыңды ешкімге алдыртпа! Екі елі ауызыңа сыймаған сөз өзгенің отыз екі тісінің арасына тіптен сыймайды.

5. Пенденің пендеден айырмашылығы адамгершілігі мен білімінде. Таны, оқы!

6. Ұрпақ тәрбиесі елу пайыз сенің мойыныңда. Ұлың өзіңнен озатын болсын! Қызың саған қарап серігін тауып бақытты болсын.

7. Ердің аз міндеттерінің бірі отбасын асырау. Саған сенгендерге ешнәрсед...

7. Ердің аз міндеттерінің бірі отбасын асырау. Саған сенгендерге ешнәрседен таршылық көрсетпе

8. Мықты болсаң, әйелге барып дәлелде! Балаларыңның анасын бақытты етіп өт. Жарыңның саған риза болып өткені-ұлы мадақ.

9. Ұра берсең,

Ұлың сенің - жасқанады,

Жасқаншақты - басынады басқалары.

Қол көтермей - тәрбиелесең ақыл айтып,

Ақылымен, ертең елді - басқарады.

10. Мақтау қауіпті нәрсе. Мақтаудың екі түрі бар. Біріншісі - қара ниетті мақтау, екіншісі - ақ ниетті мақтау.

Барлығын басшылыққа ала отырып, Баукеңнің отбасыны басты орынға қойғанын білдік. Баласы мен келінін кейде айқайлап ұрысып та, кейде әрбір айтқан сөзіне еркелетіп отырса, кейде өзінің өмірлік тәжірибесі мен көрген қиындықтары бойынша ақыл айтып отыратын. Бауыржан Момышұлының рухымен, өмір, соғыс пен отбасы жайлы айтылған өсиет сөздерімен тәрбиеленген ұрпақ осал ұрпақ болмайтыны айдан анық.

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫНЫҢ ОТБАСЫЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ

*Болатов Ерназ
«№14 мектеп – лицейі» КММ
9 сынып*

Қазақ халқы ежелден бала тәрбиеіне ерекше көңіл бөлген. Перзентін бесіктен бастап адамгершілікке баулыған. Сондықтан кешегі ұрпақ қандай

қиындықты бастап өткерсе де ана сүтімен, ата өнегесімен бойына сіңген тәлім – тәрбиесін жоғалтпаған.

Батырлықтың үлгісіндей болған халық қаһарманы панфиловшы Бауыржан атамыздың да жеке тұлға, аңыз адам болып қалыптасуына өскен ортасының, отбасы тәрбиесінің әсері зор деп білемін.

«Ұшқан ұя»- повесін мен қызыға оқып шықтым. Маған бұл туынды өте қатты ұнады. Қатал тәртіпті ұстанатын, сырттай сұсты көрінетін (сол кездегі сәнмен шашын желкесіне дейін өсірген журналист жігіттің батырдан сұхбат алу үшін желке шашын қидыруға мәжбүр болғанын) батыр атамыздың балалық шағын суреттеген эпизодтары қандай қызық?! Өзінің сүйікті әжесі Қызтумас, әкесі Мамыш туралы естелігінде: «Кейде менің өнеге алған, тәлім үйренген, дәріс оқыған ұстаздарымды еске түсіріп ойға бататыным бар. Сондай шырын шақта, ең алдымен ата-аналарымның бейнесі елестейді... Жаратылыс шежіресі жан-жануар, болмысы жайлы алғашқы, әңгімені әжемнен естігенімді, адамзат қауымының қалыптасуы туралы тұнғыш мағлұматты әжемнен алғанымды қалай ғана ұмытармын» - деп еске алады. Расында да ,сүйікті әжесі, әке –шешесі, ауылының қадірлі ақсақалдары батырды «өсиет айдынына жүздірді». Кейіннен батырдың «немересіне ертегі айтып бере алмайтын әжелерден қорқамын» деуі өз әжесінің тәрбиесімен салыстырғаны, ұрпақ тәрбиесіне алаңдағаны болар.

«Әкем маған ата-тегімді үйретуші еді... Жеті атаға дейін жетелеп санататын. Үйге келген қонақ, ең алдымен, атымды сұрайтын. Содан соң жеті ата жөніндегі білімімді тексеретін»

Мен мәтін авторына шынымен ризашылығымды білдіремін, өйткені ол мені жеті ата туралы ойландырып тастады. я, әрбір қазақ өзінен бастап жеті атасын жетік білуге міндетті. Ата-ана мұны баласының тілі шыққан соң үйретуі парыз саналған. Жеті атасын білу – отбасылық тәлім-тәрбиенің әліппесі Әр бала жеті атасының өмір жасын білу арқылы кем дегенде екі ғасырлық мағлұмат алады. Ұрпақ жалғастығының ізі, сүрлеуі сақталады. Бауырластықтың, қандастықтың қасиетін біледі деп ойлаймын. Қазақтың «жеті аталық» дәстүрін қазір ғылым да толық мойындады. Бір кезде «оқымаған», «қараңғы» деп айдар тағылған қазақтың ақылына, ой-өресінің биіктігіне бүгінде ғалымдар таңғалып отыр. Неге? Өйткені жеті атаға толғанша қан сәйкестігі сақталып, сегізінші атаға жеткенде сол қан сәйкестігі жойылады екен. Бұны ғалымдар енді дәлелдеп жатса, қан тазалығын сақтауды ата-бабамыз баяғыда-ақ баласына жеті атасын үйрете жүріп тәрбиелеген.

Бауыржан атаның келіні Зейнен Ахметова ананың «Шуақты күндер» кітабы да естеліктерге толы, ғибратты шығарма. Әсіресе маған батырдың қонаққа бас көрсетуде келінінің жіберген 4 «қателігін» талдап бергені ұнады. Бұл да отбасылық өнеге мектебі.

Осылайша жоғарыда баяндалған негізінде отбасы құндылықтары туралы қорытынды жасауыма болады. Отбасы – қашанда өнеге, тәлім-тәрбие мектебі.

Осындай аяулы әжесі мен ардақты ата-анасынан тәлім алған Бауыржан батырдың жүрегінде мейірім, бойында жанқиярлық қасиеттің болуы заңды да.

СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ БАУЫРЖАНА МОМЫШУЛЫ

*Гордий Ангелина
ученица 11 класса
КГУ «Первый Темиртауский
Классический Лицей»*

«Молодежь должна быть воспитана на благородных традициях. Традиция – это не мертвая реликвия прошлого. Это – боевое могучее оружие, выкованное и отточенное в прошлом для великих битв настоящего и будущего», - это слова известного сына казахского народа, талантливого писателя, героя Великой Отечественной войны и просто мудрого и честного человека Бауыржана Момышулы.

Когда речь заходит о великих личностях, мне всегда становится интересно вот что: ну хорошо, написал, совершил, прославился, а каким он был человеком? Мне важно знать, какими личностными качествами подкреплена слава, в чем я могу взять пример с этого человека, если я живу в мирное, сытое время, не предполагающее совершения подвигов. Каким он был дома, с близкими, в своей семье? Кого и что любил и что ненавидел? Как растил детей? Смог ли реализовать себя и в этом? Для меня семейные ценности – вот основа и национальных традиций, о которых говорит писатель, и патриотизма, и подвига, если к этому позовет меня Родина.

Стараясь узнать побольше о личности Б.Момышулы, я многое прочитала, но привлекли мое внимание воспоминания его падчерицы, Шапиги Мусиной, в которых идет речь о Бауыржане-человеке, муже, отце.

Во-первых, меня поразила история любви. Это любовь, прошедшая испытания временем, расстоянием, войной. Любовь не «благодаря», а «вопреки». Шапига рассказывает: «Тогда моя мама ездила по фронту в составе концертной бригады, которую собрал ЦК Компартии Казахстана и возглавил писатель Габиден Мустафин для поддержания духа солдат в трудный период войны. И, когда она узнавала, что Момышулы воюет где-то, она просилась туда, а Бауржан, узнав, что она неподалеку, садился на свой мотоцикл и ехал к ней, просто чтобы увидеться, подержать ее руку и сразу же уехать обратно к своим солдатам, и наутро снова идти в атаку». Остается только позавидовать такой любви и верности. А ведь верность друг другу – высшая семейная ценность.

Во-вторых, я не могу не уважать человека, который берет на себя ответственность за воспитание детей любимой женщины и по праву

заслуживает их уважение и любовь, иначе бы не называла падчерица своего отчима так ласково и тепло: Бауыржан-аташка, а он ее – дочуля.

Читая эти воспоминания, я задумалась о том, в какой семье был воспитан сам Бауыржан, потому что уверена, что «все мы родом из детства», как говорил А. де Сент-Экзюпери. Ответить на этот вопрос мне помог сам Бауыржан своей книгой «Наша семья». Как известно, в ней сформулирован целый свод законов, норм поведения, морали. Мое внимание привлек один из них.

«Отец должен охранять честь семьи и рода. За дурные поступки детей отвечает отец, плохо воспитавший их». Честь и хвала отцу, воспитавшему такого сына, как Бауыржан. Но и сам Бауыржан воспитал достойных детей, причем всегда был суров, но справедлив. Шапига Мусина, его падчерица, вспоминает, как ее не хотели принимать во ВГИК, потому что у нее был своенравный и бескомпромиссный характер (и этим они с Бауыржаном были похожи). Тогда ее Бауыржан-аташка, придя с нею к председателю Госкино Казахстана, сказал свои знаменитые слова: «Баламды саған тапсырдым, сені кұдайға тапсырдым» («Я поручаю тебе дочь, а тебя поручаю Всевышнему»). Это означало, что Камал Смаилов должен был сам решать, талантлива будущая студентка, имеет ли она право представлять Казахстан в ведущем кинематографическом вузе. «Благодаря этому мою кандидатуру все-таки включили в список конкурсантов, и я поехала поступать. И после соревнования с другими я поступила в мастерскую Рома, - вспоминает Шапига. - Бауржан-аташка гордился, что я его не подвела. Он понимал, что иногда молодому человеку просто нужна поддержка и помощь».

Подводя итоги, не могу не процитировать стихи Бауыржана Момышулы:

«Познал я в жизни радости и горе,
И часто был на роковой черте.
Быть может, ты не веришь мне?
Возьми же эту летопись.
Прочти ее.
Она узнать тебе поможет ближе
И жизнь мою, и существо».

Прочитав книги самого Бауыржана и воспоминания о нем, я поняла, каким человеком он был, каких жизненных и семейных ценностей придерживался, и теперь я уверена: мне есть в чем брать с него пример. Теперь он для меня не только легендарный герой и талантливый писатель, но и многогранная личность, впитавшая в себя лучшие качества мужчины, человека и гражданина.

СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ БАУЫРЖАНА МОМЫШУЛЫ

*Павленко Маргарита
ученица 11 класса
КГУ «ОШ № 11»*

Тот, кто не уважает свою нацию
и не гордится ею, тот безусловный
подлец и бродяга»
Бауыржан Момышулы

Бауыржану Момышулы... Великий сын казахского народа! Человек, который очень любил свою родину, свой народ, свою семью. Человек, который стал легендой еще при жизни. Человек, для которого семейные традиции и обычаи казахской семьи – не пустой звук.

Черты характера Бауыржана, его взгляды и отношение к жизни формировались в семье степняка-кочевника Момышалы, по аульному — Момыш, в Южном Казахстане. Его мать – Кызтумас, которую под старость прозвали «Сары Кемпир» — «Белой бабушкой, не позволяла своим сыновьям жениться на некрасивых, по ее мнению, смуглых казашках и ценила белизну кожи. Поэтому отцу Бауыржана, в семье которого всегда было принято уважать и почитать мнение старших, пришлось повиноваться ее воле, хотя и не разделяя ее немилости к смуглым, и жениться на дочери Абдырахмана, из рода Байтана, Разин. Мать Бауыржана умерла очень рано, когда мальчику не было еще и трех лет. Поэтому все его представления о матери в основном сложились по рассказам бабушки и отца. Это была красивая женщина, которая с почтением относилась к старикам, к своему мужу и к окружающим. Кызтумас до самой смерти не забывала о своей снохе, каждую осень она водила своих внуков, а их было пятеро: 4 девочки и мальчик, к их матери на могилу, заставляла на коленях произносить слова молитвы об упокоении ее души, справляла поминки по покойной снохе, и тогда весь дом должен был находиться в трауре. Так она приучала детей всегда помнить своих близких и чтить память о них.

С большой любовью и почтением Бауыржан вспоминал о своей бабушке. Ведь именно благодаря ей Бауыржан Момышулы так много знал об обычаях и традициях казахского народа. Свои воспоминаия о ней он описывает в своих мемуарах «Наша семья»: «...Если она у нас, у внуков, обнаруживала какой-либо недостаток во внешности, то, как гроза, гневно обрушивалась на наших родителей: «Зачем мне такое дитя принесли?» Поэтому родители нас не пускали к бабушке, пока не вымоют и не оденут нас как надо». Вероятно, именно от бабушки Кызтумас Бауыржану передалось умение чтить такие семейные традиции, как проявление твердости духа, самоотверженность и

неукоснительность во всех сферах жизнедеятельности, уважительное отношение к традициям и обычаям своего народа.

О том, что у внука будет очень тяжелый характер, схожий с характером его бабушки, заметил ещё дед, когда Бауыржану было только шесть месяцев от роду. «Да, да, да!», – подтверждал сын Бахытжан Момышулы, написавший об отце несколько книг воспоминаний. Бауыржан мог с громкой бранью выгнать из дома человека, который пришел к нему с нечистыми помыслами. «Я ненавижу не конкретного человека, а его пороки», – с грустью говорил Бауыржан. И таких случаев в его жизни было много. Его не понимали, воспринимали как неудобного человека. А он просто неукоснительно соблюдал традиции своей семьи, призывал общество жить по чести и совести. Все видели за этим только лишь тяжелый характер, но никто никогда не спрашивал у него: «Бауке, а почему вы так поступили?»

Ставили Бауыржану в вину и то, что он невыносимо вел себя с женщинами. Это было связано с тем, что он жил на духовном уровне, а многочисленные женщины, которые были его женами, – на товарном. Он искал теплоты, считал, что главное в семье – это взаимопонимание, покой, любовь, теплые отношения между родными. А всех его женщин привлекали только внешние атрибуты: слава, материальный достаток. Женщин приводило в бешенство его безграничная щедрость. Он мог снять с руки золотые часы или браслет у своей очередной жены и подарить их какому-нибудь рабочему или аульской молодой, которая возилась у казана, готовя ему угощение. Они абсолютно не понимали его исполинского внутреннего мира. Возможно поэтому ни одна из них не смогла стать ему настоящим другом.

Жизнь в семье Бауыржана Момышулы требовала огромных духовных сил и терпения. «Жизнь полна неожиданностей и разочарований. Только наивные могут ждать от брака лишь радости и удовольствия. Именно они не смогут выстоять против внезапного натиска жизненных испытаний», – так писал о семейной жизни Бауыржан Момышулы. «Мне пришлось пройти путь от неопытной, растерянной девушки к женщине, которая станет опорой и музой для всей семьи... Каждый день мне приходилось сталкиваться с обидой, горечью...», – рассказывала о своей жизни невестка Бауыржана Момышулы – Зейнеп. Задача быть невесткой – непростая, еще сложнее быть казахской келин, особенно Бауыржана Момышулы, у которого ни с кем несравнимый, неписанный, свой свод правил. Было сложно привыкнуть к этим семейным правилам и традициям. Иногда он мог резко ударить по столу и сказать, чтобы невестка смотрела ему прямо в глаза. «К примеру, я была сильно удивлена, когда в первый раз услышала, что мой муж Бахытжан обращается к отцу на "ты". Они еще могли своевольно разговаривать друг с другом. Отец мог сказать: "Пошел вон, ты!", на что сын отвечал "Ну и пожалуйста". А потом через короткий промежуток времени сидят и смеются. Я сильно удивлялась", – вспоминает Зейнеп. Суровость у него была только внешней, а по сути он был заботливым отцом. С одной стороны, он баловал, с другой стороны, держал в

строгости. Всегда стремился передать навыки, знания, опыт, которыми обладал, будущему поколению. Одно из его главных завещаний его сыну Бахытжану Момышулы было: "Если будешь с народом, то никогда не будешь одинок. Если будешь идти дорогой народа - не потеряешься. Если ты считаешь гусей - то народ считает песок. От глаза народа ничего не скрыть, поэтому будь честен с народом, склоняй голову перед народом". До последнего дня сын великого Момышулы придерживался этого принципа и передавал его своим детям.

Богатство и счастье Бауыржана в том, что он любил свой казахский народ. Любил нежно, горячо, требовательно. Он гордился всем, что создал и сохранил казахский народ. Он боролся против невежества и лицемерия. И все его творчество было обращено к молодежи, в котором он видел будущее начатого им дела, нашей страны: «Мне безразлично, какими станут наши юноши и девушки, какими путями пойдут они по жизни». В этих слова звучит присущая Бауыржану любовь к своему народу, к своей нации и ее традициям.

FAMILY VALUES OF BAUYRZHAN MOMYSHULY

*Денисова Аделина
ученица 10 класса
КТУ «Гимназия №1»*

Bauyrzhan Momyshuly – his name is covered with legends. A courageous commander, strategist, participant of the Great Patriotic War, Hero of the Soviet Union, a popular favorite, who could not and did not want to restrain his emotions in any situation and with any interlocutor, was known as a harsh but fair person.

Bauyrzhan Momyshuly was a famous person who received a large number of awards for his military merits and for his works.

He was a family man who loved his household very much. The writer believed that his mission was to enlighten, awaken the noble impulses and feelings of a person, to influence his conscience and honor, will and reason, thereby cultivating the main qualities in a person, for example - a sense of duty.

Bauyrzhan Momyshuly wrote a work called "Our Family". Using the example of one family, it gives an opportunity to feel all the events of those years in the hero's homeland, and also enables to get acquainted with the elements of Kazakh ethnography in the conditions of the nomadic steppe.

The writer told about the importance of family education, the instructions he received from his father and grandmother. The author described in a captivating, colorful way the national traditions and rituals through the images of his household and family members.

The man lived by his own rules and principles. He claimed that it did not matter how he treated the guest who came, but the table had always been set.

Bauyrzhan said to his daughter-in-law: "Do you want to cry? Cry, don't be afraid, but don't turn on the water."

He said: "Always bow your head before the people. Be together with the people - elmen, zhurtpen - and then you will not feel loneliness. Tell the truth".

Bauyrzhan never told his son about the War. The conversations were about the life and life of the Kazakhs, about people. He believed that a daughter and a daughter-in-law, each has its own place and purpose. "Kelin carries on the lineage of your son. And the daughter is a guest in the house. And their roles in the family are different"-he wrote.

Until the age of seven, the baby ran, and at the age of seven they performed a ceremony - piercing the ears, putting on the first earrings. From that age, the mother brought up the girl as a future kelin. The mother taught the girl to behave according to the gender: put on dresses, and weave braids.

The girl was taken care of, and her father, brothers, the whole male family took care of her. For the honor of women, men are responsible, real men.

Momyshuly said: "In the village, everyone knows who is whose son, whose daughter. And people behave accordingly, if they respect their clan. Your behavior will affect the whole nation."

The man taught: "The worship of the spirits of the ancestors - the Aruakhs - is our original, coming from time immemorial holiness, faith."

Bauyrzhan Momyshuly was a very wise man.

It is not surprising that the collection of novellas and short stories "Our Family", which belongs to the genre of military literature and memoirs, were awarded by the State Prize of the Kazakh SSR in 1976 and are considered to be a book for many Kazakhstanis in the name of preserving the national traditions of the people, bringing up such character traits: as a sense of duty, respect for elders, love for the motherland.

FAMILY VALUE OF BAUYRZHAN MOMYSHULY

*Turganbaeva Aidana
8th grade
School-lyceum named
after Bauyrzhan Momyshuly*

Bauyrzhan Momyshuly is a Soviet officer, a participant of the Great Patriotic War, a hero of the Soviet Union and a national hero of Kazakhstan, Panfilov's Guardsman, a participant of the battle of Moscow and a military author.

If we talk about his family, his grandmother's name is Kyztumas, mother's name is Razia, grandfather's name is Imash, sisters are Ubia, Salima and Alima. First wife - Mukankyzy Bibijamal, son's name is Momyshuly Bakhytzhan Bauyrzhanovich Grandson Yerzhan. Great-grandchildren are Nursultan and

Madiyar. The second wife - Baubekova Gainikamal, married in 1961, lived together for 12 years, until her death in March 1973. Illegitimate daughter - Elena Bauyrzhanovna Korkina. At the moment she lives in Moscow.

In honor of Bauyrzhan Momyshuly was named the regional center of the Zhualyn district of the Zhambyl region - the village of Bauyrzhan Momyshuly (Burnoye), in which the museum of Bauyrzhan Momyshuly is also opened, where some of his personal belongings are kept and there are still many different places, where his name is captured and he himself.

In fact, there is more information

about Bauyrzhan Momyshuly than you think. Bauyrzhan Momyshuly was very well-mannered and always took his work seriously, and I think if it were not for him our country had not achieved such heights. I am very grateful to him for everything he did, I think not only I am grateful to him, but the whole of Kazakhstan also speaks to him thanks for his tricks and to be honest I think he will definitely be the person no one will ever forget. He means a lot to our country, so we will always put him on a pedestal.

FAMILY VALUES OF BAUYRZHAN MOMYSHULY

*Petrakova Varvara
8th grade
School-lyceum named
after Bauyrzhan Momyshuly*

No Matter What You've Done for Yourself or for Humanity,
If You Can't Look Back On Having Given Love and Attention
To Your Own Family, What Have You Really Accomplished!
Elbert Hubbard

Let us think about these words. Why we should look back on having given love and attention to your own family? Because a family is a very responsible thing for a person who cannot perceive the world around him with his mind alone, he needs to involve his heart and his senses as well. The family provides unlimited opportunities for creativity, spiritual development and perfection. An important value of the family is respect for everyone around you, respect for the other person, for their experiences, needs and interests - a leading requirement of the moral relationship between family members.

Family values been forgotten from time to time, but the family remains the most important thing in the world. It includes your marriage partner, your mother, father, brothers or sisters, grandparents and other relatives. These are the ones for whom we feel unconditional love. Of course, these deep relationships can bring a lot of baggage and pain, given their complexity and importance in our lives. Therefore,

it is not surprising that throughout history, people from all walks of life have pondered the complexities and conundrums of family relationships.

What is so special about the family? Why do we see the family as the source of human happiness? The answer is simple: where else but in the family, a person gets what he or she strives for at any age: the feeling of need for loved ones, the awareness that you are loved or loved yourself, the belief that there is a place on earth, where you are expected and loved, and where without you there is no full cup. Where, if not in family, one gets a charge of love, joy and vivacity, physical and spiritual strength, without which one cannot work properly. Where else but in the family, one finds understanding, consolation in the sad days of his life. Where else but in the family do people receive the wonderful gift of motherhood and parenthood and, years later, the happiness of being a grandmother and grandfather.

I believe that one of the most important qualities of a happy, friendly family is the ability to cope with change. Sometimes life is full of vicissitudes and problems, but the family does not close its eyes to them, on the contrary, it gathers all its strength - and overcomes another crisis from which it emerges even stronger. In my opinion, the parents' mutual love is the main educational factor. The family must feed the child's imagination and feelings in a positive way. A smile and positive emotions - compassion, peace of mind, consolation, confidence and optimism - create what can be called a family home that unites people bound by kinship ties, warms, feeds the senses and gives rest to the soul. A good mood always prevails in such a home. "The home is the same as the home," says a popular wisdom.

Human happiness in the family is the greatest human value. In today's world, the concept of family values is often being distorted. In the past, the family was valued above all else, its integrity and strength. It been built on respect and mutual assistance, on passing on life principles and experience to the younger generation.

Now, unfortunately, many families fall apart because of little things, people do not know how to listen to each other, how to give in. Personal interests take precedence over family interests. Moreover, what exactly are family values? I mean spiritual values not material. Family values can include a common worldview, i.e. a view of life, death, everyday life, religion, etc. In addition, the distribution of roles in the family - everyone must be in their place: father, mother and children. No one in the family should delegate their responsibilities to other members. Family values can also include traditions and rules of conduct. Therefore, we can conclude that family values are everything we have in the family and everything we are prepared to stand up for and defend.

For me, an example of the description of family values is Bauyrzhan Momyshuly's book "Our Family". In it, the writer spoke enthusiastically and truthfully about his people, their history, customs and people. The family is the foundation of any nation. The writer succeeded in conveying to the reader the importance of family in shaping a personality. He showed how traditions are passed on from generation to generation, how the best in a person comes from the family and how the heroes are helped to overcome life's difficulties and hardships.

Reading his other books and memories of him, I learned what kind of person he was, what kind of family values he adhered to. I am sure that today's young people have something to learn from him. He is not only a hero and a writer, but also a person who imbibed the best qualities of a man, a man and a citizen.

It is not for nothing that the family is called the nucleus of society. It is indeed called upon to bring up worthy members of that very society, to instil in them norms of morality and reference points. Every family, of course, has its own values, they cannot be the same for everyone. I believe that if a family is healthy and strong, it will provide its members with everything they need for a decent life and will always be a support and pillar in difficult life situations.

I would like to end my essay with the words of Muhammad Ali: "Family is the hardest thing in the world to explain. It's not something you learn in school. But if you haven't learned the meaning of family, you really haven't learned anything."

**БАУЫРЖАН МОМЫШУЛЫ –
ЛЕГЕНДА КАЗАХСКОГО НАРОДА**

Ерметхожаев Эльмурат
ученик 11 класса
КГУ «Школа-лицей имени Бауыржана Момышулы»

Сын казахской земли Бауыржан Момышулы
для всех народов Содружества остается
общим соотечественником. Солдат и
народный писатель, он оставил всем нам
главное — светлую веру в человека, в силу его духа.

Н.Назарбаев

Однажды мне в руки попала книга «За нами Москва», в которой повествуется о героях-панфиловцах. Я стал читать, и она увлекала меня страница за страницей... Читая о войне, о том, что испытали люди, защищая Родину, я был удивлен силе духа, упорству и вере в Победу людей, которые находились на тот момент в холодных окопах, в страшных и суровых условиях военного времени. Порой на глаза наворачивались слезы от тяжелых моментов, которые были описаны в книге.

Б. Момышулы — человек незаурядный, щедро одаренный природным талантом, образец беззаветного служения отечеству. Его острый ум, аналитические способности позволяли ему безошибочно предвидеть и прогнозировать развитие событий в боевой обстановке. И я был безмерно горд за то, что школа-лицей, в которой я учусь названа в честь Бауыржана Момышулы. Я воспитанник класса «Жас Сарбаз», поэтому для меня интересны и поучительны взгляды Бауыржана Момышулы на воинский долг и подвиг, на трусость и страх.

Автор книги талантливый военачальник сумел достоверно описать то, как проходили бои, что чувствовали солдаты. Свое отношение к этим событиям Момышулы определил эпитафией: «В этих записках я хотел не только поделиться опытом, но и рассказать о собственных ошибках». Эта книга является одной из ярких и знаменитых произведений. В ней повествуется о кровопролитных и ожесточенных боях на подступах к Москве, о подвигах легендарных панфиловцев, разгроме гитлеровских войск. Бауыржан Момышулы был участником этих событий. Он командовал батальоном, полком, дивизией.

Бауыржан был направлен в Алма-Ату (Алматы), где начали формировать 316 стрелковую дивизию, которой командовал генерал Панфилов. На всю жизнь Момышулы сохранил благодарную память об этом человеке. В своей книге «За нами Москва» он посвятил немало страниц этому легендарному герою, называя его своим боевым учителем.

Бауыржан Момышулы прошел через всю долгую войну сначала в звании старшего лейтенанта, а в конце войны — полковника. Командовал взводом, батальоном, полком и дивизией. Особое место в его военной биографии

занимает битва под Москвой. В ноябре 1941 года он получает под свое начало опаленный боями 19 гвардейский стрелковый полк. При обороне Москвы участвовал в 27 боях. Пять раз его дивизия попадала в окружение. Всегда выводил с малыми потерями. Его действия на войне стали для многих примером нешаблонного мышления. Он умело находил «слабые места», умел создавать ложные действия. За проявленные мужество и героизм в битве под Москвой в 1942 году Бауыржан Момышулы был представлен к званию Героя Советского Союза. Однако был удостоен его лишь посмертно 11 декабря 1990 года.

Немецкий генерал-полковник Эрих Гёпнер, командовавший 4-й танковой группой, чьи ударные силы потерпели поражение в боях с Панфиловской дивизией, называл её дикой дивизией, воюющей в нарушение всех уставов и правил ведения боя, солдаты которой не сдаются в плен, чрезвычайно фанатичны и не боятся смерти.

Хотелось бы отметить, что однажды Панфиловской дивизии, в которой служил Бауыржан Момышулы в должности командира батальона, дали задание защищать Волоколамское шоссе. Силами 700 человек закрыть рубеж обороны Москвы длиной 8 километров было невозможно. И тут командир применил новую тактику- смену позиций, которая создавала у немцев иллюзию того, что воюет большое количество солдат. «Мы должны все выжить», - такую задачу ставил командир перед своими бойцами. И они ему верили и шли за ним.

Читая книгу «За нами Москва», я узнал, что Бауыржан Момышулы был заботливым командиром. После прочтения книги «Волоколамское шоссе», мне казалось, что он был строгим и очень жестким человеком. Например, когда сержант Барамбаев прострелил себе руку, чтобы отправиться в тыл, то Бауыржан Момышулы сурово наказал его, приговорив к расстрелу. Барамбаев должен был показать солдатам, что изменникам родины и трусам не место на войне.

Таким образом, наследие Бауыржана Момышулы полно героизма, дисциплины и патриотизма, его жизнь построена на принципах честности, справедливости и разумности. Для нас, воспитанников классов «Жас Сарбаз», жизнь, подвиг и творчество Бауыржана Момышулы является образцом верного и беззаветного служения Отечеству.

Сибгатова Зарина
ученица 10 класса
КГУ «Женская гимназия»

Для большинства казахстанцев Бауыржан Момышулы является великим офицером-полководцем, выдающимся стратегом с острым умом, легендой и гордостью. Но для меня он, прежде всего, уникальная личность - человек совести, чести и долга.

Изучая тему Великой Отечественной войны, вскользь пробегая по сухим строчкам школьного учебника сердце у вас не дрогнет, не сожмётся от переживаний за людей, отдающих свою жизнь под вражескими пулями. Не откликнется, видя перечисления фамилий и дат. Так я узнала о Бауыржане Момышулы. Однако, когда познакомилась с произведением Александра Бека «Волоколамское Шоссе», мое отношение к герою изменилось. Синонимов к слову «восторг» во всем русском языке, богатого чем только ни есть, не хватит для описания моих впечатлений. В книге, лежащей теперь бережно у меня на полке, приоткрылась неизведанная для меня ранее сторона души солдата, командира батальона, командира дивизии. До этого я не задумывалась, как солдаты воевали, что чувствовали бойцы в шуме смертельного боя, какие переживания были у них? Что двигало бойцами, когда они бежали на врага? Страх перед командиром или вера в справедливость своего дела? Бауыржан был таким офицером, который объяснял солдатам закономерность победы советских войск, своим примером показывал, как нужно воевать, и не просто воевать, а побеждать. Это было очень важно в первые месяцы войны, в битве под Москвой. Именно в этом сражении проявились уникальные качества Бауыржана Момышулы.

Не сосчитать, сколько существует на свете статей, повестей, романов в которых воспеты героизм, бесстрашие наших солдат, где они совершают подвиг за подвигом. Шедших лишь вперед с боевым кличем на устах. А откуда это бесстрашие берётся? Из чего куётся непреклонная смелость перед лицом смерти? А.Бек ведет рассказ от лица Бауыржана Момышулы, который рассказывая о трудных сражениях днём, в непробиваемой мантии темной ночи, о своей «академии», поражает нас своим неуёмным чувством долга. Он не простит вам побега, не простит трусости, малодушия: «Гнались? И у тебя повернулся язык оправдываться этим? Враг объявил, что будет нас гнать до Урала. Так и будет что ли по-твоему?», «Жаль – продолжал я, - что тебя не слышат женщины. Они надавали бы тебе пощёчин, они оплевали бы тебя. Ты не командир Красной Армии, ты трус». Или вспомнить момент, как комбат приказал всему батальону расстрелять своего же земляка, которым он втайне гордился, за предательство. А как неразговорчивый и жёсткий комбат с батальоном оказались в окружении немцев: оторванные от своих, без связи, пищи. Стойкость и бесстрашие Бауыржана вдохновляли его бойцов. Переворачивая одну страницу за другой, я восхищалась его острым стремлением к справедливости и честности перед другими. Как он говорил: «Чем порхать на крыльях лжи, лучше умереть за честность». Есть еще один примечательный факт об этом, не описанный в книге А.Бека. Когда кубинская делегация в 1963 году захотела встретиться с Бауыржаном Момышулы в Алматы, чиновники предложили новую просторную квартиру в центре города, чтобы не стыдно было показать героя иностранцем. Но он отказался от нее, оставшись в своей старенькой малогабаритке. В этом поступке весь Бауыржан. Его бескомпромиссность послужила преградой для получения звания Героя

Советского Союза. Он был «неудобен» для руководства своей честностью и неподкупностью. Много ли людей в наше время вы сыщете с такими качествами? Если бы, наши современные чиновники и депутаты обладали такими же качествами, возможно Казахстан процветал бы больше чем сейчас.

Я мечтаю о том, чтобы молодежь хотела походить на Бауыржана Момышулы, чтоб он стал примером подражания для многих юношей и девушек. Ведь недаром говорят, что будущее в руках молодых людей – так пусть это неизвестное нам будущее, мы доверим надёжным рукам. Словно орлы, они расправят золотистые крылья, взлетят до небывалых высот, до ярких звёзд, осуществят те мечты, к которым мы даже не смеем сделать первый шаг.

Шарипова Алина
ученица 11 класса
КГУ «Гимназия № 1»

Легко ли быть живой легендой? На этот вопрос мог бы дать ответ Бауыржан Момышулы - легенда казахского народа. В битве под Москвой в страшные военные годы он командовал батальоном, позже возглавлял дивизию. Герой Советского Союза (1990, посмертно). Кавалер Ордена Ленина, двух орденов Красного Знамени, Ордена Отечественной войны 1-й степени, Ордена Трудового Красного Знамени, Ордена Дружбы Народов, Ордена Красной Звезды, Ордена «Знак Почёта». Основоположник военного жанра в казахской литературе. Лауреат Государственной премии Казахстана. За этими фактами биографии встаёт неординарная личность воина, писателя, патриота.

"Патриотизм не выражается словами: "Я люблю Родину и готов отдать жизнь за нее". Любовь к своей земле нужно доказывать делами", - утверждал писатель и своей яркой биографией, своим творчеством подтверждал правильность высказанной мысли.

Первые очерки Момышулы печатались в местной газете еще в 1928 году. Потом была служба в армии, война. Момышулы — боевой офицер, до писательства ли на фронте? Но не случайно в течение всех военных лет каждый день, в окопах, в окружении, на марше Бауыржан вел дневники, их сохранилось 38 тетрадей. И когда он писал свои книги «История одной ночи», «За нами Москва» и «Генерал Панфилов», то много раз обращался к своим записям. Наверное, благодаря этому в его военных книгах чувствуется живое дыхание тех «роковых» огненных лет: «Противник, который стоял под Москвой, значительно превосходил нас в живой силе и технике. Но зато у нас было преимущество, которого не могло быть у фашистов: люта я ненависть к захватчикам, бесконечная любовь к Родине и вера в своих полководцев. Этим трем чувствам не может противостоять никакая сила врага. Такие солдаты непобедимы». Здесь нет ни вымышленных событий, ни вымышленных героев. Это записки человека, рассказывающего о том, что происходило или на его

глазах, или с ним самим. Читатели хорошо знают Момышулы как легендарного комбата, личной храбростью поднимавшего бойцов в атаку в битве под Москвой - об этом рассказывается в романе А. Бека «Волоколамское шоссе».

Это книги боевого офицера, который, пишет: «В этих записках я хотел поделиться не только опытом, но и рассказать о собственных ошибках». Автор не приукрашивает войну, но и не делает упора на ее ужасных сторонах: «За 20 лет я понял душу представителей многих народностей Советского Союза в солдатских шинелях. Потому что в моих ладонях были их жизни, их сердца. Я посылал их на схватку со смертью. Посылал, чтобы они боролись за жизнь и своего, и будущих поколений, за честь народа, за то, чтобы сберечь впитанные с пеленок лучшие национальные черты».

В 1976 году Момышулы пишет книгу «Наша семья», которая была удостоена Государственной премии Казахской ССР имени Абая. Это лирическая повесть о детстве писателя, о преданиях, обычаях казахского народа. Здесь он с любовью рассказывает о своих близких: о бабушке, Кузтумас, когда-то красавице, умнице, с сильным решительным характером. Об отце, Момыше. Еще в детстве тот настоял, чтоб его учили грамоте, а ученых людей в степи тогда было очень мало. Момыш был мастером на все руки: и плотником, и сапожником, и ветеринаром. Человек очень порядочный, он пользовался уважением всех односельчан. Мать Бауыржан едва помнил. Она умерла, когда мальчику было три года. Автор открывает перед читателем мир своих детских впечатлений в «первородной чистоте»: «Дождик, казалось, был похож на слезы обиженного ребенка, и мне становилось жаль его, и я страдал... Табуны игривых кобылиц, несущиеся по полю, жеребята звали погнаться за ними вперегонки... Да и с кем не хотелось поиграть!.. Куда только не уносило меня детское воображение... Смешно! Смешно, что мне и сейчас иногда хочется вернуться в свой далекий, детский мир...»

Мир детства в памяти писателя красив и добр: и пышный ковер растений, и прозрачная синева неба, и табуны кобылиц с жеребятами. И огромная улыбчивая луна. Бабушка рассказывала детям древние легенды. И в автобиографической книге о детстве «Моя семья» целые страницы посвящены казахским преданиям, традициям, играм. А потом отец начал учить его читать — по-арабски, по-русски. Культура русская и казахская входили в его жизнь одновременно. Отец давал сыну и другие бесценные уроки: «Быть достойным наследником — мечта казаха. Каждый казах свою семейную и родовую честь, как знамя, должен достойно пронести через жизнь». Когда читаешь эту книгу, суровый воин, герой, полководец открывается, с другой стороны. Мы видим его чутким, любящим, нежным.

«Любовь к своей земле» писатель Бауыржан Момышулы доказал своими делами, всем своим творчеством. Не случайно на многие языки мира переведены его книги: они учат справедливости, порядочности, искренней любви к Родине, умению в почти безвыходных ситуациях оставаться человеком. В центре внимания писателя вечные нравственные ценности. Читая

книги Бауыржана Момышулы, можно «превосходным образом воспитать в себе человека» и проявить уважение к памяти легенды казахского народа.

Кабдрахманов Асанали
ученик 8 класса
КГУ «ОШ № 27»

Великая казахская степь родила немало достойных сынов своего народа. Сегодня ими гордится народ Казахстана. Имена их известны всему миру. Они - пример для нынешнего и всех будущих поколений. Один из этих героев Бауыржан Момышулы, великий человек, умело сочетавший в себе талант полководца и писателя. Герой Советского Союза Бауыржан Момышулы - один из тех великих сынов казахского народа, который прошел всю войну и с честью выполнил свой воинский и гражданский долг.

Родился в семье степняка. Рано остался без матери. Стал одним из первых, кто окончил девятилетку в русской школе. Работал учителем, экономистом, прокурором. Война, прервавшая течение мирной жизни, изменила его судьбу навсегда. На фронт ушел в одна тысяча девятьсот сорок первом году в составе Семиреченской дивизии. Летопись его фронтовой службы содержит немало примеров героизма и отваги, примеров умелого руководства, которые не раз спасали жизни солдат. Панфиловской дивизии, в которой служил Бауыржан Момышулы, в качестве командира батальона, дали задание защищать Волоколамское шоссе. Сложная задача – силами семьсот человек закрыть рубеж обороны Москвы длиной восемь километров. Чтобы выстоять – надо атаковать. И находчивый командир применяет новую тактику – смена позиций, которая вызвала у врага иллюзию того, что воюет большое количество солдат. И фашисты отступили, назвав дивизию «Дикой», солдаты которой в плен не сдаются.

Все его решения были тщательно обдуманы и взвешены. Главной его задачей было выйти из боя с малыми потерями, ведь каждого бойца ждали дома, человеческая жизнь бесценна. «Мы все должны выжить» - такую задачу ставил Бауыржан Момышулы перед своими бойцами. Его дивизия в боях под Москвой пять раз попадала в окружение, и он выводил ее с малыми потерями. Для многих командиров его действия были примером правильного руководства. Да, он был порой суров, да и другого не могло быть в условиях военного времени, но при этом был справедлив, честен и человечен. Он всегда умел настоять на своем. Упрямство – это еще одна черта знаменитого командира. Именно благодаря его устойчивости и упрямству, дивизии было присвоено имя Ивана Панфилова после его гибели.

После войны он начал писать книги, чтобы донести правду о войне от лица тех, кто знал ее не понаслышке. Бауыржан Момышулы стал основоположником казахской военной литературы. Из-под его пера вышла биографическая повесть

о генерале И.В. Панфилове «Наш генерал». Широкую популярность приобрела книга-хроника «Психология войны» и другие. Вышло пятидесяти томное собрание сочинений на двух языках, в которое вошли не только книги о войне, но и о мирной жизни.

Слава о герое казахской степи вышла далеко за пределы Казахстана. Я был удивлен тем, что кубинский лидер Фидель Кастро называл имя Бауыржана Момышулы, перечисляя героев Великой Отечественной войны. В 1963 году кубинский лидер Фидель Кастро давал интервью одной испаноязычной газете, во время которого его спросили, кого из героев Второй мировой войны он считает своим кумиром. Лидер Кубы назвал своим кумиром советского офицера из Казахстана Бауржана Момыш-улы.

Звания Героя Советского Союза был удостоен в одна тысяча девятьсот сорок втором году. В декабре 1990 года — это звание Бауржану Момышулы было присвоено посмертно. Звезду Героя его сыну и родным вручал лично глава государства Нурсултан Назарбаев, который приложил немало усилий, чтобы награда нашла героя. Случилось это 31 декабря 1990 года, когда все готовились к Новому году.

Для меня Бауржан Момышулы - герой в полном смысле этого слова.

Благодаря опыту и мастерству великих командиров, каким и был Бауыржан Момышулы, маршалов и генералов, которые выстраивали стратегию, шли в бой вместе со своими ротами, показывая личным примером, что такое патриотизм, мы одержали победу. Для меня он, прежде всего один из тех людей, для которого превыше всего было слово «долг». Я горд тем, что родился в государстве, в котором жил выдающийся человек, герой своего времени. Мы гордимся своими, и по-другому быть не может. Ведь они одержали поистине великую победу. Они обеспечили нам, потомкам, свободную и счастливую жизнь.

"ОБРАЗЦОВЫЙ ГЕРОЙ"

Михайлова Татьяна
ученица 9 класса
КГУ "ОШ № 22"

Мне лестно услышать, что он великан,
Что темную силу поверг.
Но перед глазами всегда Бауыржан-
простой, дорогой человек.

С. Муқанов

Многих героев рождала наша земля. Каждый, совершая подвиги, выделяясь храбростью и отвагой, оставался в памяти народа и становился бессмертным. Одним из таких является легендарный Бауыржан Момышулы.

Бауыржан Момышулы родился в 1910 году в Жуалинском районе Жамбылской области. Поставленный воин, участник Великой Отечественной войны, Герой Советского союза. В начале 1941 года под руководством выдающегося полководца И.В. Панфилова принял участие в формировании дивизии. Он героически сражался в боях под Москвой, трижды выводил свой батальон из окружения. Бауыржан Момышулы прошёл всю войну и закончил в звании полковника, командиром 9-й гвардейской стрелковой дивизии. Вначале был командиром роты, батальона, полка, позже командиром дивизии. Бауыржан Момышулы в годы войны несколько раз представлялся к званию героя, но за его непокладистый, неугодный начальству характер представления все время отклонялись. Он был признан Героем самим народом.

Справедливость была восстановлена в 1990 году 11 декабря, когда Бауыржану присвоили звание Героя Советского союза, то есть спустя 45 лет. Слава о нем, как о храбром, беспредельно преданном родине человеке, прошла по всей стране. В годы войны сотни новорожденных были названы именем Бауыржан, в честь прославленного героя. Каждая мать хотела, чтобы ее сын хоть в чем-то был похож на него. Все, кому довелось воевать с ним в те суровые годы, вспоминают о нем с большой теплотой.

Казахский народ может гордиться не одним звёздным командиром, славными сыновьями, которые плечом к плечу с воинами других национальностей сражались с фашистскими захватчиками. Герой Советского Союза генерал-майор, писатель, писатель Петр Вершигора говорил: «Нам известны военные подвиги Бауыржана Момышулы». Став писателем, он совершил второй подвиг. Оба подвига на мой взгляд, равноценные. Он стал писателем, книги которого поражают беспощадной правдивостью".

После войны Б. Момышулы окончил Академию Генштаба имени Фрунзе. Немного позже работал преподавателем. В 1956 году вышел в отставку и занялся писательской деятельностью.

В своих произведениях показывает, что любовь к родине начинается с любви к своим родителям, братьям и сёстрам, к своему аулу, городу, где родился и вырос, к своей нации. Он писал: «Тот, кто не уважает камень в родном ауле, не сможет уважать и горы другого аула. Священная дружба народов вырастает именно из этих чувств».

Бауыржан Момышулы один из первых двуязычных писателей Казахстана. Он пишет «Есть ли смысл в жизни старца, если он не рассказал своим потомкам, своим детям, внукам и правнукам, хотя бы одной легенды о родной земле?». Б. Момышулы оставил нам после себя книги: «Наша семья», «История одной ночи», «Музей-апа», «Спина», «За нами Москва».

Также Бауыржану Момышулы принадлежат такие известные крылатые слова:

«Өз ұлтын сыйламау, оны мақтаныш етпеу – сатқындықтың белгісі».

«Ел дегенде еміреніп, жұрт дегенде жүгініп қызмет еткін!»

«Отан үшін отқа түс – күймейсің».

«Опасызда Отан жоқ».

«Елсіз ер болмайды, жұртсыз жігіт болмайды».

Я полагаю, что каждый гражданин Казахстана должен знать и помнить Бауыржана Момышулы, помнить его подвиги, совершенные для родного народа. Люди должны прислушаться к его наставлениям, они должны читать его книги, ведь в них он поучает к любви родного края, народа, культуры.

Рогова Анастасия
ученица 9 класса
КГУ «ОШ №11»

Все вы, должно быть, слышали такое имя, как Бауыржан Момышулы. Возможно оно вам встречалось где-то в книгах, или вы видели его в названиях улиц видели, быть может, даже читали его творения. Сегодня я хочу немного рассказать о его жизни, достижениях и значимости для народа не только Казахстана.

«Тот, кто не уважает свою нацию и не гордится ею, тот безусловный подлец и бродяга», - эти слова были сказаны великим человеком, сыном казахского народа, участником Великой Отечественной войны, панфиловцем, Героем Советского Союза, а также писателем Бауыржаном Момышулы. Этот человек, который очень любил свою родину, свой народ, стал легендой еще при жизни.

Жизнь Бауыржана начинается в далеком 1910 году в семье кочевника в Южном Казахстане. Он одним из первых окончил девятилетку в русской школе. Позже работал учителем, экономистом, прокурором. Но после этого все изменилось, ведь он стал военным, встал на путь борьбы за Родину. Теперь его главной миссией стала защита Москвы, столицы Советского Союза, и, конечно же, Казахстана.

О героических подвигах батальона под командованием Бауыржан Момышулы Александр Бек писал в своей книге «Волоколамское шоссе» еще в 1946 году, но несмотря на это, о его достижениях страна узнала еще в 1941 году под Москвой. Даже кубинский лидер Фидель Кастро отзывался о нем, как об одном из первых в своем роде героев Второй мировой войны. На Кубе его встречали почти как космонавта Юрия Гагарина.

«Смелость города берет» - так однажды сказал Бауржана Момышулы. И действительно, если порассудить о подвигах этого человека, то его жизнь можно принять за подтверждение данной фразы. Жизнь Бауыржана Момышулы пропитана отвагой, бесстрашием, стратегией и патриотизмом.

Бауыржан Момышулы служил в Панфиловской дивизии, названной, к слову, по предложению самого Бауыржана в честь первого погибшего командира Ивана Панфилова. Бауыржан Момышулы участвовал командиром этой дивизии, которой было дано задание защищать Волоколамское шоссе.

Казалось бы, это просто невысказанное приказание. Но с помощью остроумия генерала и применения новой тактики 700 человек сумели закрыть рубеж обороны Москвы длиной 8 километров. Тем самым, создав иллюзию большего количества солдат, чем было на самом деле, напугали немцев и те начали отступать. Фашисты даже назвали эту дивизию «Дикой», солдаты которой не сдаются в плен.

Мы должны все выжить», - поскольку солдаты верили генералу, они следовали этой задаче. При обороне Москвы Бауржан участвовал в 27 боях, 5 раз его дивизия попадала в окружение, но тому удавалось выводить малыми потерями.

Январь 1942 года. Битва под Демьянском. Потери немцев были тысячами, в тоже время, как у Бауржана Момышулы-157. Он умело находил «слабые места», создавал ложные действия.

Бауржан Момышулы в-первую очередь умел быть хорошим другом, учителем, и командиром, а только потом решительным генералом.

К 45 году жизни, когда Великая Отечественная война закончилась, он ушел в отставку, чтобы отдать свою оставшуюся жизнь книгам и сказам о всех тяготах битвы за Родину.

Бауржан Момышулы стал не только героем Великой Отечественной войны, но и основоположником казахской военной литературы. Им были написаны такие труды, как биографическая повесть о генерале И. В. Панфилове «Наш генерал»; книга-хроника «Психология войны» и другие. Вышло 50-ти томное собрание сочинений на 2-х языках. Сюда вошли не только книги о войне, но и о мирной жизни.

К званию Героя Советского Союза был представлен еще в 1942 году, но удостоен посмертно. Бауржан Момышулы прожил великую жизнь, о которой можно показывать фильмы. Я считаю этого человека великим, даже не могу подобрать синонимов. Для меня он прежде всего один из тех людей, для которого превыше всего было слово «долг». И он действительно легендарный сын казахского народа.

Ақиық ақ алмасы ақиқаттың,
Алашыма арда сыйы табиғаттың.
Асқақ арман шыңынан қол бұлғайды,
Абыройы айнымас тарихаттың.

«Арпалыс» алған сыйы адамзаттан,
«Аңыз бен ақиқат» -тан тамыр тартқан.
Адам болып туылып наны үшін,
Адал ұл боп, кезі жоқ арын сатқан.

Айнымас берген серттен өлсе дағы,
Ақырзаман басына төнсе дағы.
Азамат Бауыржандай бола алмас,
Ақырып қаншама ұл келсе дағы!

Ғани-Ахмет. 14.12.21.14:12.

